

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **«Ресурси підприємства та ефективність їх
використання
(на матеріалах ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка»)»**

Виконав: здобувач першого рівня вищої
освіти, групи 401ЕП

Спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність»

Денисенко О.К.

Керівник: Галайда Т.О.

Рецензент: Свічкарь. В.А.

Полтава – 2024 р.

Консультанти:

з кафедри ЕП та М: – охорона праці

____.____.2024 р. _____ Галайда Т.О.

Здобувач ____ . ____ . 20__ р. _____ Денисенко О.К.

Керівник роботи ____ . ____ . 20__ р. _____ Галайда Т.О.

Нормоконтроль ____ . ____ . 20__ р. _____ Галайда Т.О.

Допустити до захисту

Завідувачка кафедри ____ . ____ . 20__ р. _____ М.Б. Чижевська

РЕФЕРАТ

Денисенко О.К. Ресурси підприємства та ефективність їх використання (на матеріалах ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка»). Машинопис. Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття першого рівня вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024.

Робота містить 225 сторінок, 4 таблиць, 41 рисунки, 106 найменувань використаної літератури, 5 додатків.

Основна мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у тому, що на основі визначення особливостей роботи ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» проаналізувати показники ефективності використання ресурсів товариства та виявити резерви їх підвищення. Результатами такого аналізу стануть напрями підвищення ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».

Предметом дослідження є сутність і показники ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».

Об'єктом дослідження є ресурси, а також економічні та фінансові показники діяльності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».

Відповідно до поставленої мети у роботі було вирішено наступні завдання: досліджено теоретичні аспекти ефективності використання ресурсів підприємства; проведено аналіз економічних та фінансових показників діяльності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка»; аналіз ефективності використання ресурсів товариства та виявлення резервів їх зростання; сформульовано основні напрями їх покращення.

Дослідження, проведені в даній роботі, висновки та пропозиції, ґрунтуються на практичному аналізі роботи ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» і можуть бути запропоновані для впровадження на даному підприємстві.

Ключові слова: ресурси, ефективність використання ресурсів підприємства, основні засоби, оборотні активи, персонал, ресурсовіддача, фондівіддача.

ABSTRACT

Denysenko O.K. Enterprise resources and the efficiency of their use (based on the materials of Dovzhenko Agrofirma LLC). Typescript. Bachelor's qualification work for obtaining the first level of higher education in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities" - National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2024.

The work contains 225 pages, 4 tables, 41 figures, 106 titles of used literature, 5 annexes.

The main goal of the bachelor's qualification work is to analyze the indicators of the efficiency of using the company's resources and identify reserves for their improvement, based on the definition of the characteristics of the work of Dovzhenka Agrofirma LLC. The results of such an analysis will be directions for increasing the efficiency of resource use at Dovzhenko Agrofirma LLC.

The subject of the study is the essence and indicators of the efficiency of resource use at Dovzhenko Agrofirma LLC.

The object of the research is the resources, as well as the economic and financial indicators of the activities of Dovzhenko Agrofirma LLC.

In accordance with the set goal, the following tasks were solved in the work: the theoretical aspects of the efficiency of the use of the company's resources were investigated; an analysis of the economic and financial indicators of the activities of Dovzhenko Agrofirma LLC was carried out; analysis of the efficiency of the use of the company's resources and identification of reserves for their growth; the main directions of their improvement are formulated.

The research conducted in this work, conclusions and suggestions are based on a practical analysis of the work of Dovzhenko Agrofirma LLC and can be proposed for implementation at this enterprise.

Keywords: resources, the efficiency of the use of enterprise resources, fixed assets, current assets, personnel, resource return, fund return.

ЗМІСТ

Вступ	8
Розділ 1. Теоретичні аспекти ефективності використання ресурсів підприємства.....	10
1.1. Економічна сутність та види ресурсів підприємства	10
1.2. Показники ефективності використання ресурсів підприємства.....	24
1.3. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.....	26
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».....	31
2.1. Аналіз стану та перспектив розвитку аграрного сектору України.....	31
2.2. Організаційно-правова характеристика функціонування товариства	37
2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»	42
2.4. Стан охорони праці на товаристві.....	49
Розділ 3. Підвищення ефективності використання ресурсів підприємства на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».....	56
3.1. Аналіз ефективності використання ресурсів товариства та виявлення резервів її підвищення	56
3.2. Основні напрями підвищення ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».....	65
Висновки та пропозиції.....	75
Глосарій.....	78
Список використаних джерел.....	85
Додаток А.	97
Додаток Б. Бухгалтерська та статистична звітність за 2020 рік.....	119

Додаток В. Бухгалтерська та статистична звітність за 2021 рік	141
Додаток Г. Бухгалтерська та статистична звітність за 2022 рік.....	167
Додаток Д. Ілюстраційний матеріал.....	204

ВСТУП

В сучасних умовах економіки ресурси підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні його стійкого розвитку. Ресурси можуть бути різних видів: фінансові, матеріальні, технічні, людські тощо. Ефективне використання ресурсів дозволяє підприємству знизити витрати, підвищити продуктивність та конкурентоспроможність на ринку.

Ресурси є невід'ємною складовою успішної діяльності будь-якого підприємства. Їх правильне використання дозволяє забезпечити ефективне функціонування підприємства та досягнення стратегічних цілей. У зв'язку з цим, дослідження ресурсів підприємства та ефективності їх використання має велике значення для розвитку економіки та менеджменту.

Предметом дослідження є сутність і показники ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».

Об'єктом дослідження є ресурси, а також економічні та фінансові показники діяльності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».

Метою даної кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження ресурсів підприємства та ефективності їх використання. Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- проаналізувати поняття "ресурси підприємства" та їх класифікацію;
- дослідити основні аспекти ефективного використання ресурсів підприємства;
- вивчити показники ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».
- виявити резерви та шляхи підвищення ефективності використання ресурсів на товаристві.

У процесі дослідження були використані методи аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення наукових джерел та практичного досвіду на базі ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка»..

Основними результатами дослідження є визначення поняття "ресурси підприємства", їх класифікація та аналіз основних аспектів ефективного використання ресурсів. Також були розглянуті показники ефективності використання ресурсів та наведені практичні приклади їх успішного використання.

У сучасному світі ефективне використання ресурсів є важливим фактором успішної діяльності будь-якого підприємства. Ресурси можуть бути використані для забезпечення виробництва продукту або надання послуги, а також для забезпечення інших аспектів функціонування підприємства, таких як фінансове управління, маркетинг та інше. У даній роботі буде розглянуто, які ресурси є важливими для підприємства та як їх ефективно використовувати для забезпечення успішної діяльності.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох основних розділів, висновків, глосарію, списку використаної літератури та додатків.

Практична цінність роботи полягає у розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та види ресурсів підприємства

З економічного погляду ресурси – це сукупність різних елементів, які безпосередньо або опосередковано залучені до процесу виробництва товарів чи надання послуг (рис. 1.1).

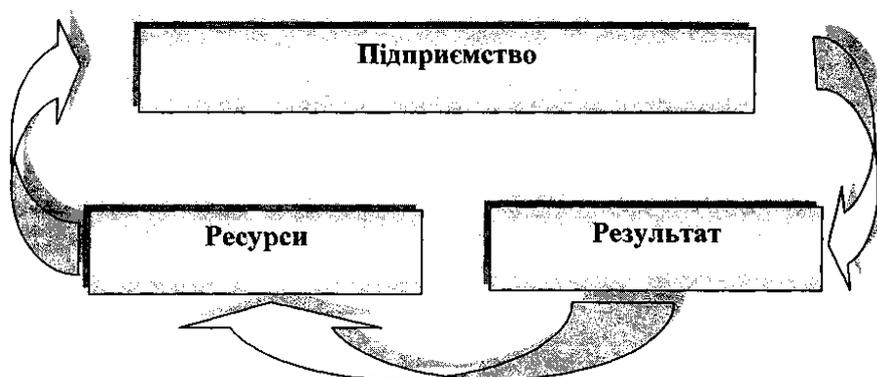

Рисунок 1.1 – Місце ресурсів в системі управління підприємством

Таким чином, однією з основних характеристик визначення сутності «ресурси» є їхній зв'язок з виробничим процесом. Ресурси в момент використання стають факторами виробництва. Однак, незважаючи на те, що ресурси часто ототожнюють з факторами виробництва, єдиного визначення цього поняття немає. Ресурси трактують по-різному, але їх економічний зміст залишається однаковим [5].

Різні підходи науковців до визначення поняття «ресурси підприємства» наведені в таблиці А.1 Додатку А.1.

Отже, проаналізувавши різні погляди економістів на визначення цієї категорії, можна дійти висновку, що поняття «ресурси підприємства» є досить складним і потребує глибокого дослідження та постійного вдосконалення.

У властивому для розуміння вигляді ресурси підприємства сприймаються як сукупність засобів, запасів, джерел, засобів і предметів праці, що є в наявності у підприємства і які можуть бути зібраними і приведенними в дію, а також використаними для досягнення його мети [10].

Мати достатні ресурси для фірми означає володіти необхідними можливостями при певних умовах для свого розросту і звичайного функціонування у відповідності з зазначеними цілями.

У сучасній літературі економіки існують різні підходи до систематизації ресурсів.

Ресурси підприємства можна класифікувати за різними ознаками (рис. 1.2).

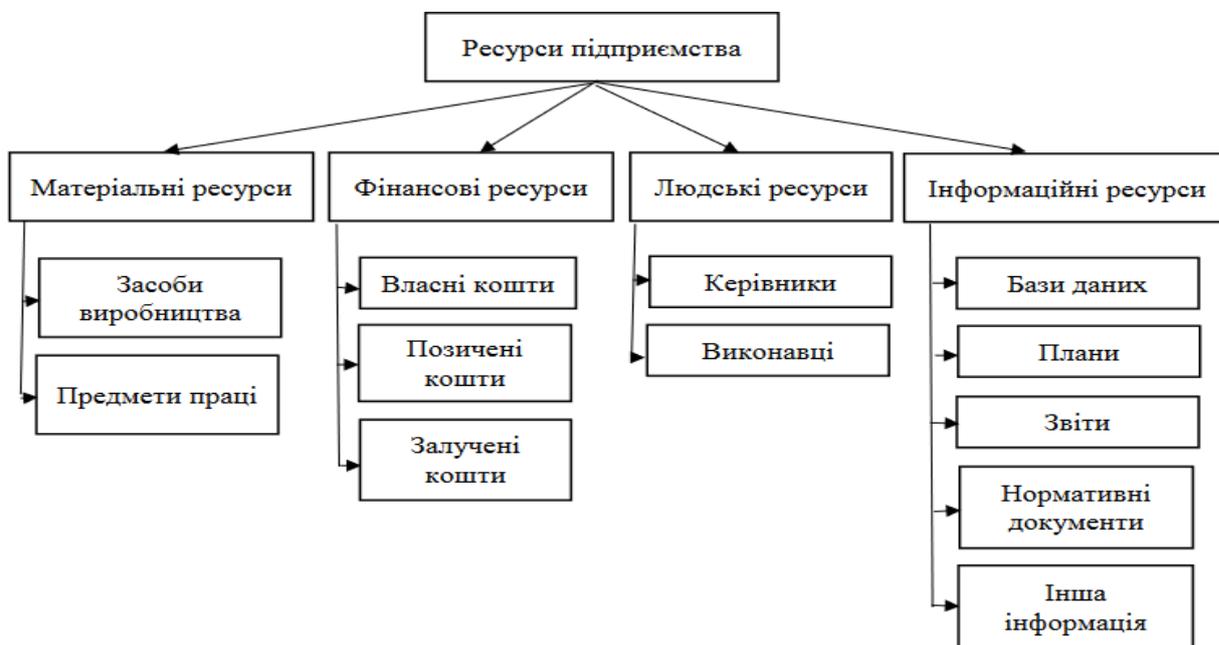

Рисунок 1.2 – Класифікація ресурсів підприємства

Одним зі способів залежно від того, яка функція відводиться певному виду ресурсу в процесі виробництва, виділяють такі види ресурсів підприємства [17]:

1. Матеріальні ресурси, що включають у себе різноманітні сировину,

матеріали, обладнання та інвентар.

2. Фінансові ресурси, які є однією із важливих складових економічного потенціалу підприємства та включають у себе грошові кошти (наявні на рахунках, в касі, вклади), акції, облігації тощо.

3. Персонал підприємства, який має вирішальний вплив на роботу підприємства та включає в себе різні категорії працівників залежно від функцій, які вони виконують.

4. Інформаційні ресурси, які стосуються різноманітної інформації, яка є необхідною для діяльності підприємства, включаючи дані про ринок, клієнтів, конкурентів, законодавство тощо.

Категорія «ресурси» охоплює матеріальні, нематеріальні, трудові ресурси, оборотні фонди та фонди обігу, а також здатність працівників підприємства ефективно використовувати ці ресурси для виконання місії та досягнення як поточних, так і стратегічних цілей підприємства [20].

Склад ресурсів підприємства представлено на рисунку 1.3.

Однією з категорій, на які поділяються ресурси підприємства є матеріальні ресурси.

Матеріальні ресурси є основою побудови матеріальної бази господарської діяльності підприємства. Важливо, щоб матеріальні ресурси становили дві третини витрат на виробництво товару у собівартості продукції і більше половини її ціни [6].

У складі матеріальних ресурсів виділяють оборотні активи, у тому числі виробничі запаси, і необоротні активи.

Найчастіше до складу матеріальних ресурсів автори включали: сировину та матеріали, паливо, запчастини, малоцінні та швидкозношувані предмети, напівфабрикати власного виробництва, тару й тарні матеріали.

Різняться у науковій літературі класифікації матеріальних ресурсів.

Відповідно до рисунку 1.4 матеріальні ресурси класифікують:

– за походженням розрізняють природні (первинні) та вироблені (вторинні) ресурси.

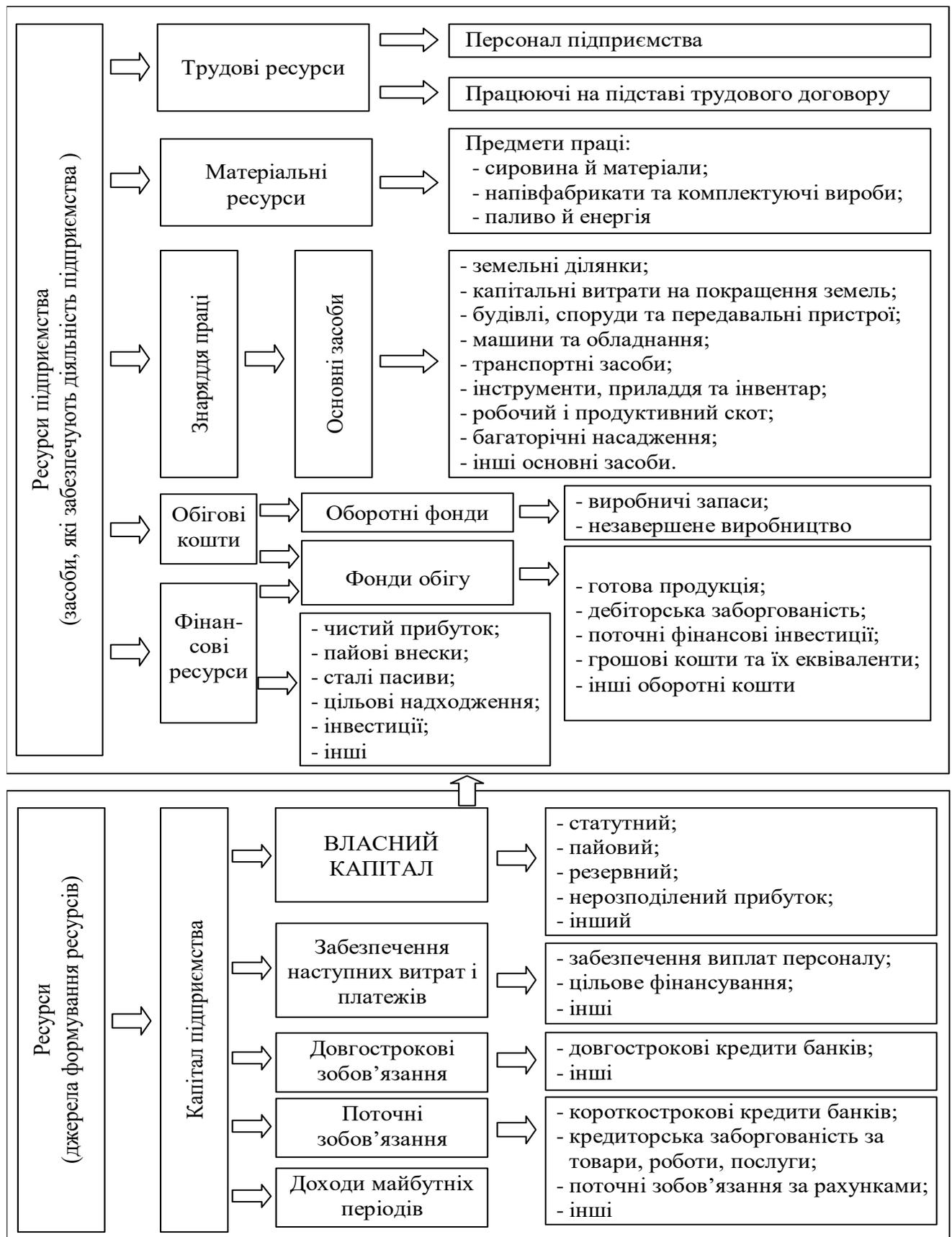

Рисунок 1.3 – Склад ресурсів підприємства

– за формою участі в процесі виробництва (залежно від способу

використання) матеріальні ресурси поділяють на предмети праці та засоби праці.

– залежно від призначення ступеня готовності матеріальні ресурси поділяються на такі групи:

а) виробничі запаси: сировина – ресурси, призначені для виробництва матеріальних та енергетичних ресурсів; матеріали – матеріальні ресурси для первинного та вторинного виробництва; комплектуючі вироби – для виробництва кінцевої продукції;

б) незавершене виробництво – матеріальні ресурси, що вступили в процес виробництва, та не пройшли усі стадії обробки, передбачені технологічним процесом (тобто передбачені для подальшої обробки);

в) готова продукція – для забезпечення товарами споживачів).

Рисунок 1.4 – Класифікація матеріальних ресурсів підприємства

Так, до матеріальних ресурсів можна віднести [6]:

1. Сировинні матеріали, які використовуються для виготовлення

продукту. Наприклад, металеві листи, пластмаса, скло і т. д.

2. Комплектуючі деталі, які входять до складу продукту або використовуються для його виробництва. Наприклад, електронні компоненти, вентилятори, проводи і т.д.

3. Обладнання, яке використовується в процесі виробництва продукту. Наприклад, верстати, конвеєри, робочі станції і т.д.

4. Інвентар, що включає в себе різні засоби малої механізації та інструменти, які використовуються в процесі виробництва або ремонту обладнання.

5. Технічні засоби безпеки, які є необхідними для забезпечення безпеки працівників під час роботи.

З позиції бухгалтерського обліку, матеріальні ресурси класифікують за способом використання та призначення (рис. 1.5). При цьому слід зазначити, що кожен з різновидів матеріальних ресурсів містять у собі інші види.

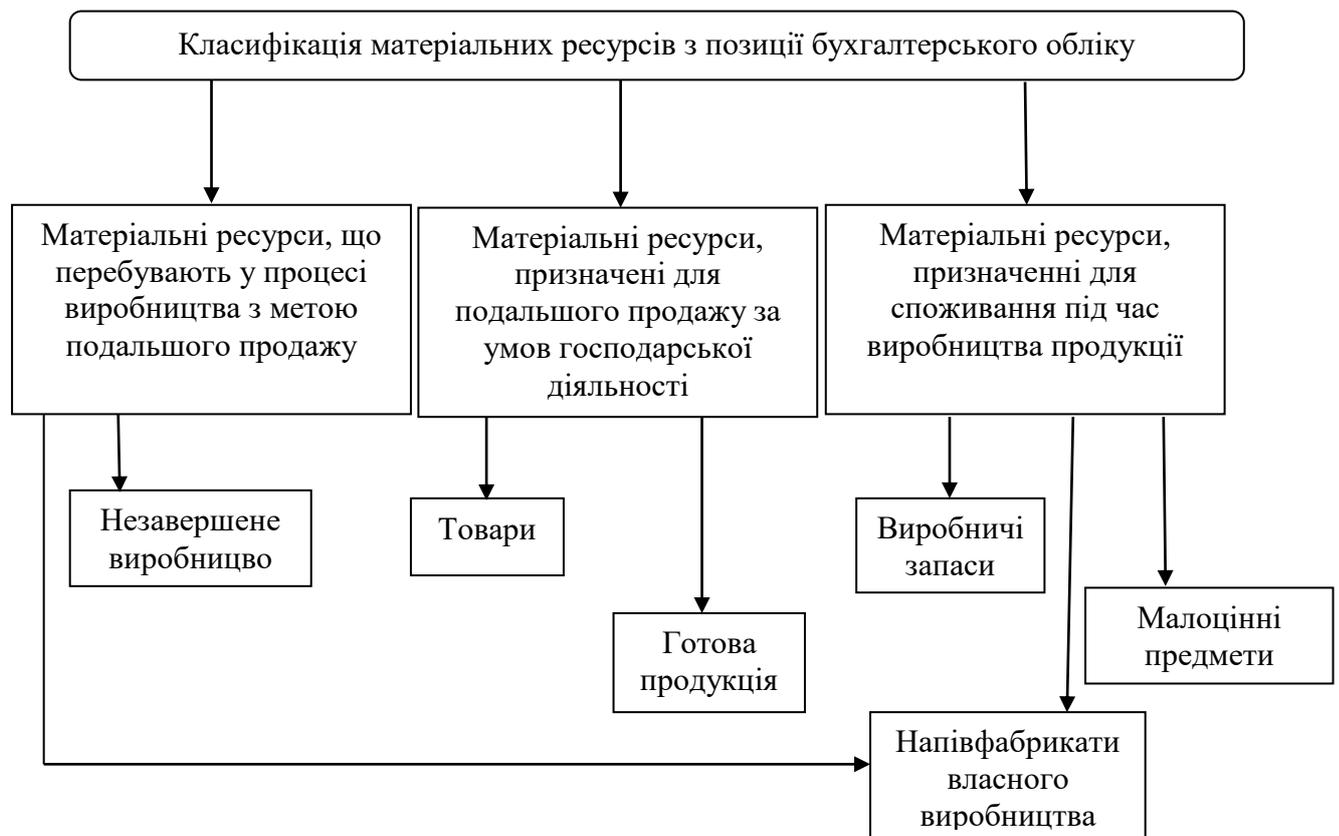

Рисунок 1.5 – Класифікація матеріальних ресурсів з позиції бухгалтерського обліку

Для того, щоб ефективно використовувати матеріальні ресурси підприємства, слід ретельно планувати їх закупівлю, зберігання і використання у виробничому процесі.

Фінансові ресурси підприємства - це грошові кошти, які підприємство може використовувати для фінансування своєї діяльності, зокрема для закупівлі матеріалів, оплати працівників, підтримки рекламної діяльності, розробки нових продуктів або збільшення виробничої потужності [23].

Фінансові ресурси підприємства складаються з різних джерел, таких як:

1. Внутрішні грошові кошти, отримані від продажу продукції або надання послуг
2. Зовнішні джерела фінансування, такі як кредити, лізинг, Інвестиції тощо.
3. Грошові кошти, зарезервовані для покриття заборгованостей та непередбачуваних витрат

Управління фінансовими ресурсами є важливим вирішальним фактором для стійкого розвитку та успіху підприємства на ринку. Ефективне використання фінансових ресурсів полягає в тому, щоб не просто залучати кошти, а і ретельно планувати їх використання, забезпечуючи максимальні показники ефективності і доходу підприємства.

Щоб досягти успіху на ринку, підприємству необхідно добре знати свої фінансові потреби та підтримувати ефективну фінансову стратегію на підставі об'єктивних змін на ринку.

Важливими ресурсами підприємства є людські ресурси [20].

В нинішніх умовах персонал інтерпретують уже не як кадри, а як людські ресурси, так як їхня цінність як фактору успіху постійно зростає. Людські ресурси підприємства - це сукупність людей, які працюють на підприємстві. Вони є важливим активом для будь-якої компанії та мають великі впливи на продуктивність, ефективність та успішність підприємства.

Людські ресурси можуть бути класифіковані на дві категорії: адміністративний та операційний персонал.

1. Адміністративний персонал - це менеджери та фахівці, які займаються

управлінням компанією, лідерством та плануванням стратегій. Вони відповідають за прийняття важливих рішень, розробку іміджу компанії та розвиток бізнесу.

2. Операційний персонал - це працівники, які прямо беруть участь в процесі виробництва або надання послуг компанією. Вони займаються виробництвом, продажами, маркетингом, сервісом та іншими аспектами компанії.

Персонал підприємства – це сукупність постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають досвід практичної діяльності [36]. Класифікація персоналу наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікація персоналу підприємства

Увесь персонал	
За участю у виробничій діяльності	а) Персонал, зайнятий в основній діяльності (виробничий персонал) б) Персонал, зайнятий в неосновній діяльності (невиробничий персонал)
2. За характером виконуваних функцій	а) Керівники б) Спеціалісти в) Службовці г) Робітники
Спеціалісти	
3. За кваліфікаційним рівнем	а) Спеціалісти найвищої кваліфікації б) Спеціалісти вищої кваліфікації в) Спеціалісти середньої кваліфікації г) Спеціалісти - практики
Робітники	
4. За ступеню участі у виробництві	а) Основні робітники б) Допоміжні робітники
5. За рівнем кваліфікації	а) Робітники високої кваліфікації б) Кваліфіковані робітники в) Робітники низької кваліфікації г) Некваліфіковані робітники

Крім постійних співробітників, до діяльності підприємства можуть залучатися інші працездатні особи на основі тимчасового трудового договору (контракту).

Провідна роль у ефективному управлінні людськими ресурсами належить HR-відділу. Головними завданнями цього відділу є забезпечення якісного підбору працівників, формування їхнього ефективного ставлення до роботи, забезпечення їхнього професійного розвитку та мотивації, встановлення правил

організаційної культури та знайомство з правильною організацією трудового процесу.

Загалом, людські ресурси – це ключовий елемент успіху будь-якої компанії, тому важливо надавати належну увагу їхньому управлінню та розвитку [57].

Управління людськими ресурсами підприємства повинно забезпечувати збалансований підхід до управління персоналом. Головні принципи включають:

1. Підбір та найм працівників, які відповідають кваліфікаційним та особистісним критеріям.

2. Професійний розвиток та тренінги, щоб допомогти працівникам розвиватися та вдосконалювати свої навички.

3. Ефективне управління персоналом, де враховується автоматизація роботи, активне використання технологій, взаємодія у реальному часі на рівні команд.

4. Оптимізація трудових призначень та робочих графіків, для забезпечення сумісності професійного та особистого життя працівників.

5. Бонусна програма виплат на високі результати роботи компанії та працівників.

Головна мета управління людськими ресурсами полягає в тому, щоб використовувати весь потенціал персоналу і не лише до доходів підприємства, але і до цілісно-системного підходу до розвитку якогось напрямку бізнесу [71].

Розміщення і групування активів підприємства відіграє важливу роль у підвищенні ефективності його фінансової діяльності. Кінцеві результати господарської діяльності підприємства значною мірою залежать від складу основних і оборотних засобів, їх частки у сферах виробництва та обігу, виробничих запасах, а також у грошовій і матеріальній формі та від оптимальності їх співвідношення [19].

У балансі активи підприємства поділяються на дві основні групи: необоротні та оборотні активи. Необоротні активи включають основний капітал підприємства, призначений для довготривалого використання в нерухомість, облігації, акції, спільні підприємства, нематеріальні активи тощо. До

необоротних активів відносяться: нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові та інші необоротні активи. [42].

Класифікація основних фондів підприємства представлена на рисунку 1.6.

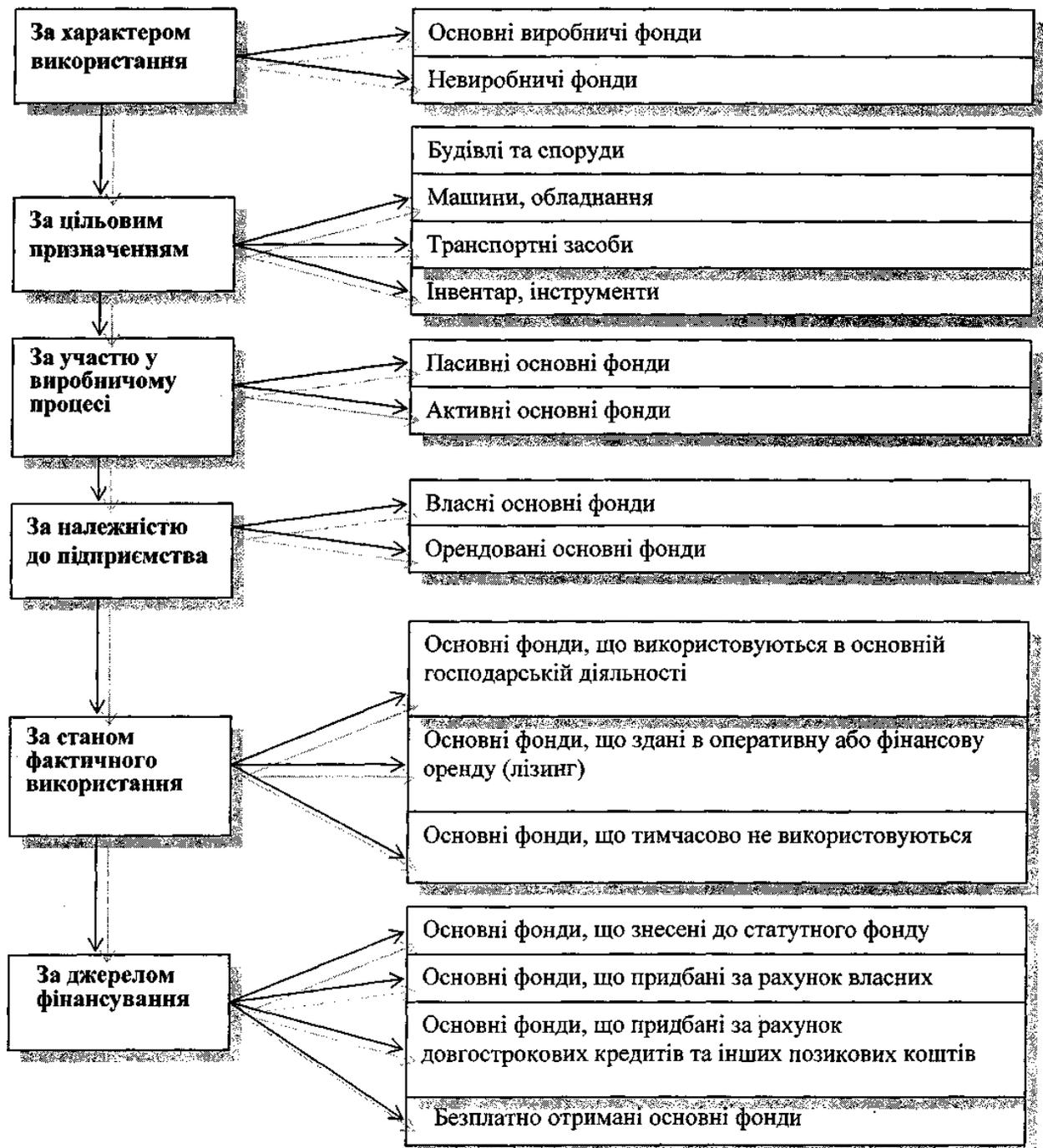

Рисунок 1.6 – Класифікація основних фондів підприємства

Виробничі основні засоби, які є матеріально-технічною базою виробництва, відіграють найважливішу роль у господарській діяльності підприємств. Високий рівень забезпеченості підприємства основними засобами та їх ефективне використання сприяють підвищенню продуктивності праці, покращенню використання оборотних засобів, збільшенню обсягу виробництва продукції та зниженню її собівартості [50].

Нематеріальні ресурси підприємства є частиною його потенціалу, яка приносить економічну вигоду протягом тривалого часу і має особливість у відсутності матеріальної основи для отримання доходів, а також у невизначеності майбутніх розмірів усіх заходів. Нематеріальні ресурси виникають завдяки новим унікальним знанням або через рідкісність ресурсів (рис.1.7).

Рисунок 1.7 – Види нематеріальних ресурсів підприємства

Оборотні активи можуть знаходитися у сфері виробництва (виробничі

запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів) та у сфері обігу (готова продукція на складах і відвантажена покупцям, кошти в розрахунках, короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти в касі та на банківських рахунках, інші оборотні активи) [54].

Загальну структуру оборотних засобів підприємства зображено на рисунку 1.8.

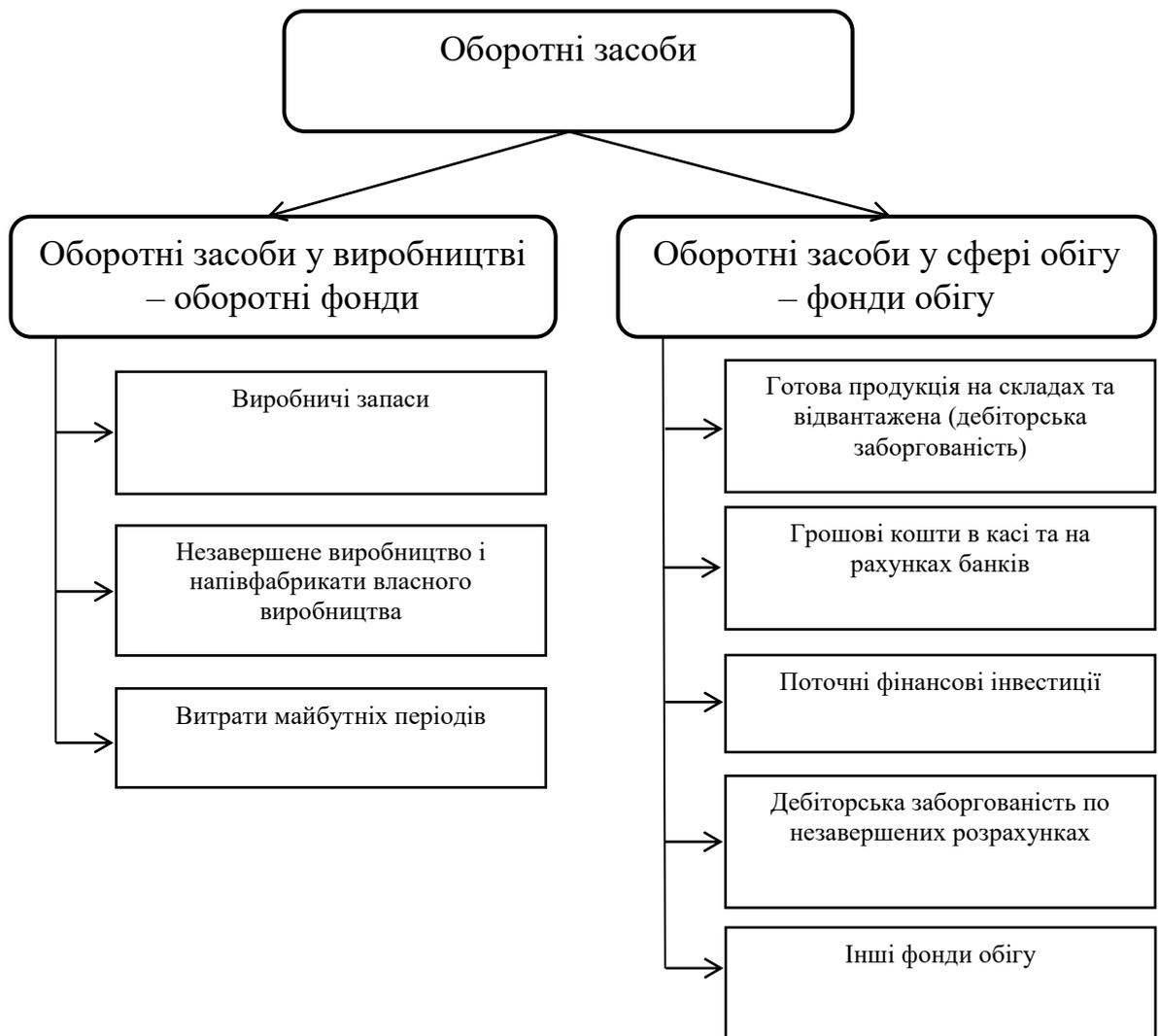

Рисунок 1.8 – Структура оборотних засобів підприємства

На рисунку 1.9 представлено основні напрямки, за якими класифікувати можна оборотні засоби підприємства.

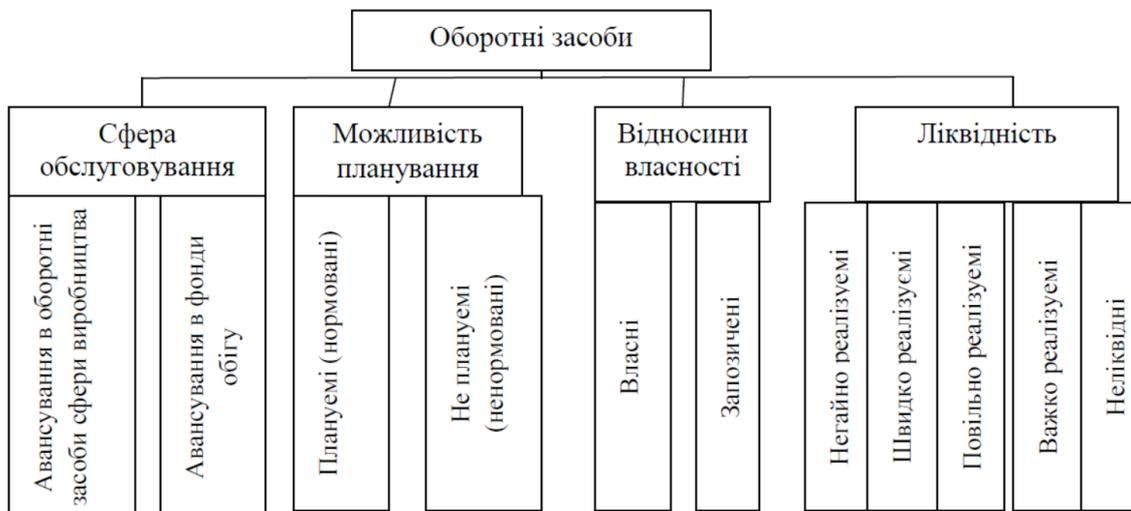

Рисунок 1.9 – Класифікаційні ознаки оборотних засобів підприємства

Розглянемо на рисунку 1.10 класифікацію за деякими з них.

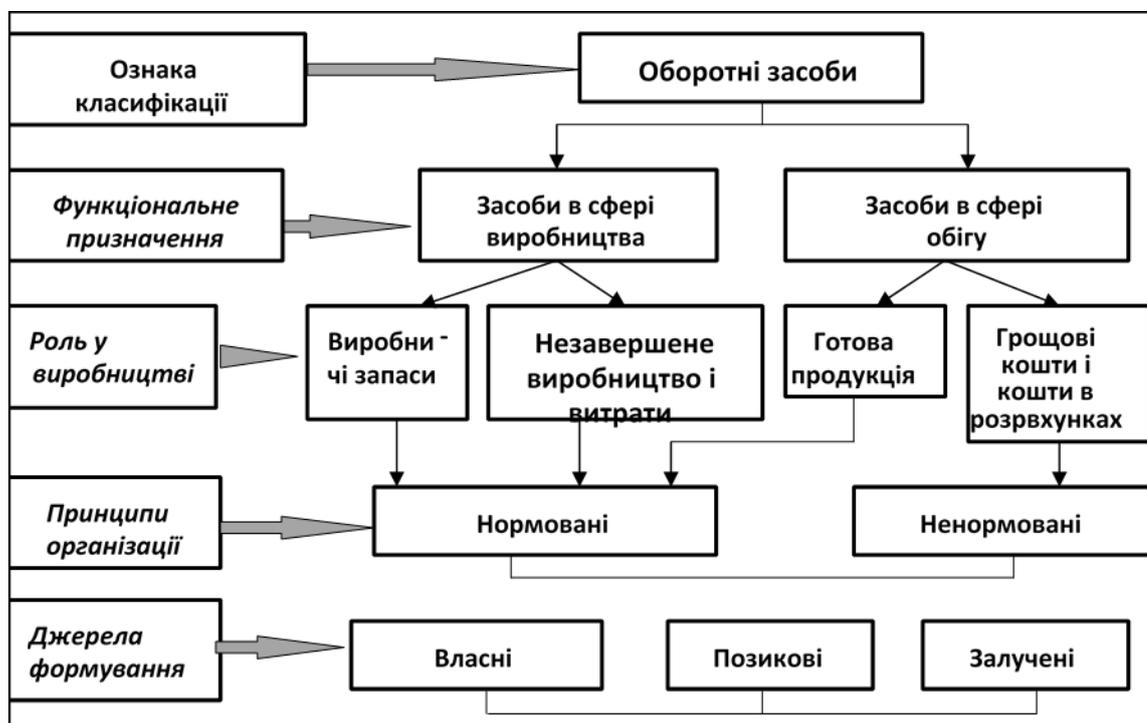

Рисунок 1.10 – Класифікація оборотних засобів підприємства

Поділ оборотних засобів на оборотні виробничі фонди та фонди обігу необхідний для окремого обліку та аналізу часу перебування у процесах виробництва та обігу [54].

Ще одним, четвертим, важливим видом ресурсів підприємств є інформаційні ресурси. Інформаційні ресурси підприємства - це всі різноманітні

джерела інформації, які використовуються в організації для збору, обробки, зберігання та передачі даних. Вони грають важливу роль у розвитку та ефективному функціонуванні підприємства. Ось кілька типових інформаційних ресурсів, які можуть бути доступні у підприємства [64]:

1. Комп'ютерна мережа та Інтранет. Інтранет - це внутрішня мережа підприємства, яка забезпечує обмін інформацією між співробітниками. Вона може містити веб-портали, електронну пошту, спільні документи та інші інструменти спілкування та співпраці.

2. Електронна пошта. Використовується для обміну повідомленнями між співробітниками підприємства, а також зовнішніми сторонами.

3. Інформаційні системи управління (Enterprise Resource Planning - ERP). ERP-системи централізують дані та процеси управління підприємством, включаючи фінанси, управління персоналом, логістику та інше. Вони дозволяють спростити бізнес-процеси та забезпечити доступ до актуальних даних.

4. Бази даних. Бази даних використовуються для зберігання та організації інформації, яка використовується в різних аспектах діяльності підприємства, наприклад, клієнтська база даних, база даних постачальників тощо.

5. Інформаційні системи маркетингу та продажів. Ці системи допомагають підприємству відстежувати та аналізувати дані взаємодії з клієнтами, управляти контактами, продажами та збирати аналітичні дані.

6. Системи управління проектами. Використовуються для планування, виконання та моніторингу проектів, включаючи управління завданнями, ресурсами та термінами.

7. Системи управління персоналом. Допомагають управляти процесами, пов'язаними з наймом, підбором, навчанням, оплатою праці, відпустками та іншими аспектами управління персоналом.

Бізнес-аналітика та звітність. Ці інструменти дозволяють аналізувати дані підприємства, створювати звіти та візуалізації, що допомагають приймати управлінські рішення.

1.2. Показники ефективності використання ресурсів підприємства

На рівень ефективності використання ресурсів впливає низка факторів. Це фактори внутрішні і зовнішні. Їх класифікують як економічні, правові, соціальні та інші. Через те, що ефективність підприємства розглядається з площини різних аспектів (господарська діяльність, використання ресурсів, виробництво тощо), застосовується система показників для кількісної її оцінки.

Практичне застосування системи показників економічної ефективності в галузях та господарських суб'єктах передбачає [5]:

- орієнтацію підприємства (галузей) на інтенсивний шлях розвитку і досягнення вищого рівня економічної ефективності;
- виявлення резервів для подальшого вдосконалення господарської діяльності підприємства (галузей) через впровадження досягнень науково-технічного прогресу, удосконаленої технології та покращення організації виробництва;
- створення дієвого механізму підвищення ефективності.

Система показників представлена на рисунку 1.11.

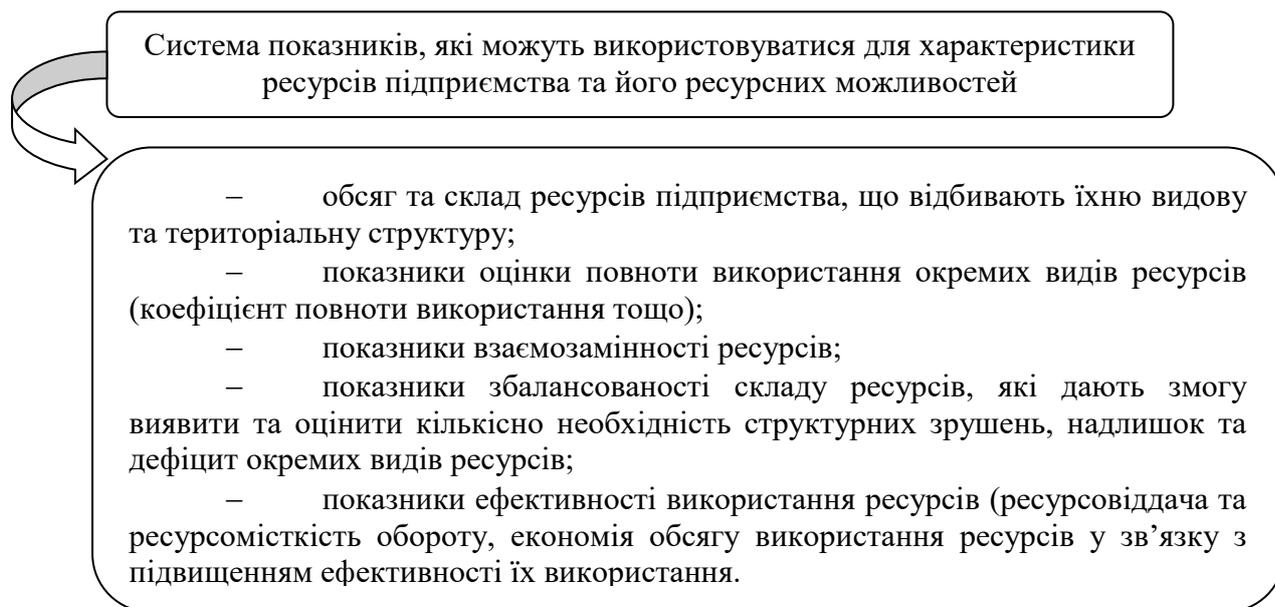

Рисунок 1.11 – Система показників, які можуть використовуватися для характеристики ресурсів підприємства та його ресурсних можливостей

Основні показники ефективності використання ресурсів підприємства наведено у таблиці А.2 Додатку А.

Показники ефективності використання ресурсів можна систематизувати наступним чином (рис.1.12).

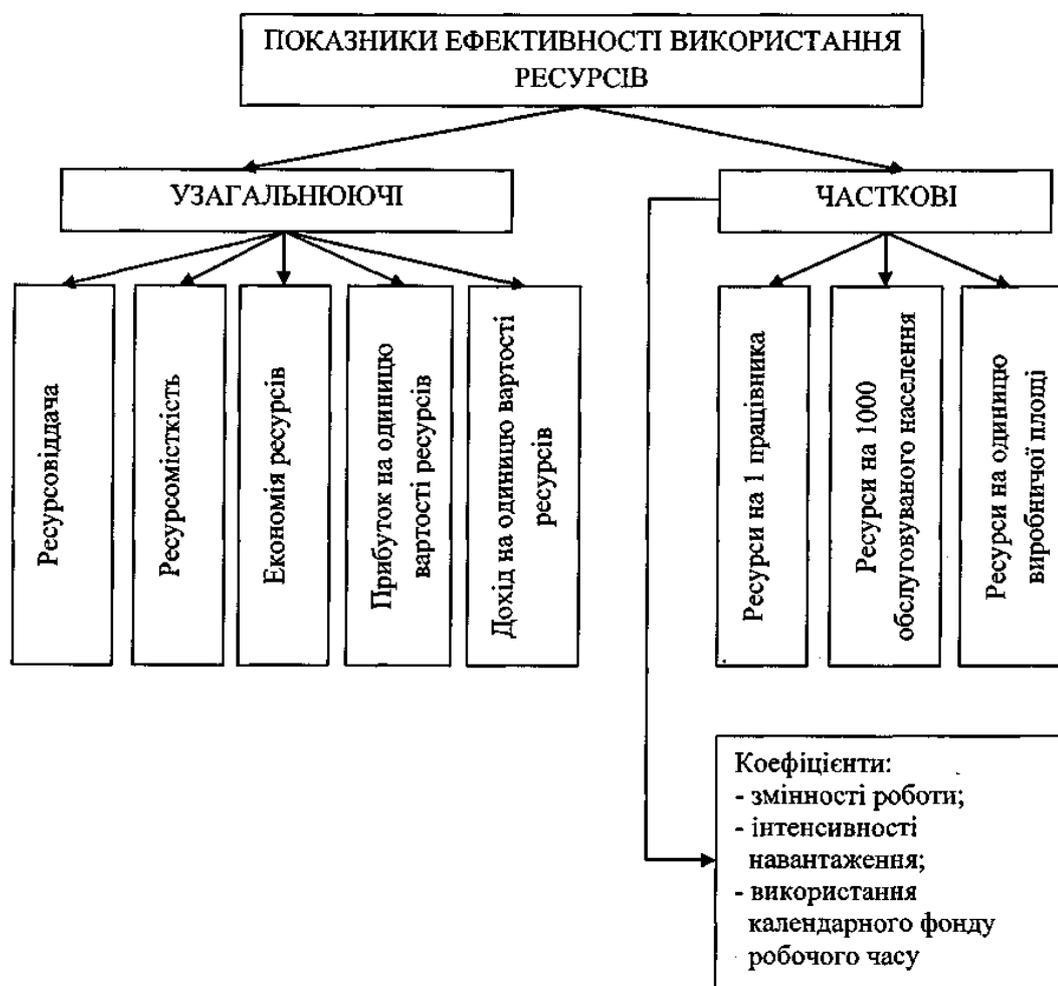

Рисунок 1.12 – Систематизація показників ефективності використання ресурсів підприємства

Результати господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання великою мірою залежать від ефективності використання людської праці – найбільш активного та визначального фактора у виробництві. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує питання забезпеченості підприємства необхідним трудовим потенціалом, його раціональне використання та високий рівень продуктивності. Ці фактори сприяють зростанню обсягів виробництва, ефективному використанню обладнання, машин і механізмів, а також

зниженню собівартості і збільшенню прибутку [48].

Основними показниками використання робочої сили є дані про кількість персоналу різних категорій і професій, їх кваліфікацію та рівень освіти, витрати робочого часу в людино-днях і людино-годинах, обсяг виробленої продукції або виконаних робіт, а також інформація про рух особового складу підприємства [101].

Для оцінки ефективності використання ресурсів можуть використовуватись різні методичні інструменти (табл А.3 Додатку А) [102].

Загальна «процедура» використання методів оцінки ефективності використання ресурсів на підприємстві розподіляється на такі кроки (табл..А4 Додатку А) [97].

Цей процес оцінки може бути повторюваним та регулярно проводитись для забезпечення постійного контролю над ефективністю використання ресурсів підприємства та виявлення можливостей для подальшого вдосконалення [71].

1.3. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсів підприємства

Перехід до ринкових відносин вимагає значних змін в економіці, що є вирішальною сферою людської діяльності. Необхідно зробити рішучий крок до інтенсифікації виробництва, переорієнтувавши кожне підприємство, організацію та фірму на повне та пріоритетне використання якісних факторів економічного зростання. Потрібно забезпечити перехід до економіки вищого рівня організації та ефективності з добре розвиненими виробничими силами і виробничими відносинами, а також з налагодженим господарським механізмом.

Найважливішим фактором підвищення ефективності виробництва завжди був і залишається науково-технічний прогрес.

Основні напрямки вдосконалення діяльності по підвищенню ефективності використання ресурсів на рисунку 1.13.

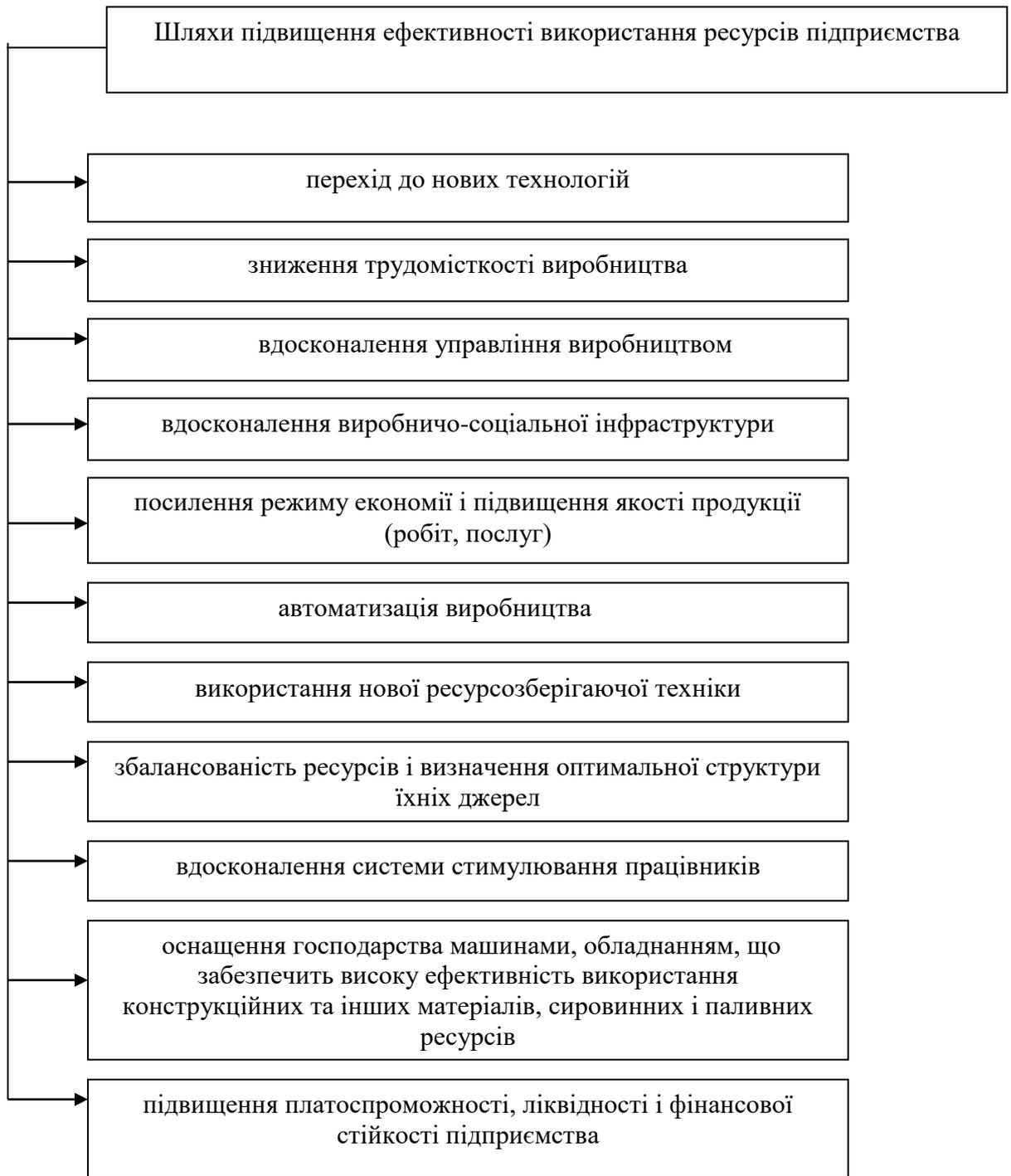

Рисунок 1.13 – Шляхи підвищення ефективності використання ресурсів підприємства

Таким чином, із розвитком ринкових відносин буде приділятися належна увага розвитку виробництва на перспективу, а також направлено необхідні ресурси на впровадження нової техніки, оновлення виробництва та випуск нової продукції [39].

Один із ключових факторів інтенсифікації та підвищення ефективності використання ресурсів – це режим економії. Ресурсозабезпеченість має стати

вирішальним для зниження споживання палива, енергії, сировини та матеріалів.

Промисловість відіграє ключову роль у вирішенні всіх цих питань. Передбачається створення і оснащення машинами та обладнанням, які забезпечують високу ефективність використання матеріалів, сировини та палива, а також створення та використання високоефективних технологічних процесів з мінімальною кількістю відходів [45].

Ще одним фактором інтенсифікації виробництва та підвищення ефективності використання ресурсів є вдосконалення структури економіки. Необхідно активніше розвивати галузі, які сприяють науково-технічному прогресу та успішному вирішенню соціальних завдань, покращувати пропорцію між виробництвом засобів виробництва та предметів споживання, а також розвивати галузі агропромислового комплексу.

Організаційно-економічні фактори, включаючи управління, займають важливе місце у підвищенні ефективності виробництва. Їх роль зростає з розвитком масштабів суспільного виробництва та вдосконаленням раціональних форм організації виробництва, таких як концентрація, спеціалізація, кооперація та комбінування.

Наука відіграє ключову роль у вирішенні завдань ефективного господарювання та впровадження ресурсозберігаючої техніки та технології. Їй доручено активізувати фундаментальні та практичні дослідження в сфері науково-технічного прогресу з метою зниження трудомісткості виробництва та підвищення якості продукції, а також зміцнення режиму економії.

Розвиток ринкових відносин розширює можливості всіх факторів підвищення ефективності використання ресурсів підприємств. Це призводить до формування регульованого та цивілізованого ринкового господарства, яке стимулює ріст продуктивності праці та підвищення ефективності суспільного виробництва, сприяючи росту суспільного багатства для підвищення добробуту суспільства [64].

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їх збалансованість та оптимальна структура джерел. Проте практика свідчить, що ця структура постійно змінюється під впливом різних факторів,

зокрема зростання ролі залучених коштів зовнішніх джерел, особливо кредиторської заборгованості, що може спричинити систему неплатежів та обмежити інвестиційні можливості підприємств. Тому важливо уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що може погіршити фінансову стійкість підприємств, так і надмірного резервування власних фінансових ресурсів, що може сповільнити виробничий розвиток через надмірне зберігання накопичень та їх відволікання від виробничого процесу. Таким чином, встановлення оптимального співвідношення фінансових ресурсів має вирішальне значення для підвищення ринкової вартості підприємства та залежить від таких показників, як чиста рентабельність власних коштів та норма розподілу прибутку на дивіденди [71].

Оптимізація фінансових ресурсів є важливим напрямом удосконалення процесу формування фінансових ресурсів. Це включає методики, які були успішно застосовані у зарубіжній практиці, зокрема в США, і можуть бути впроваджені на вітчизняних підприємствах за умови наявності розвинутого ринку цінних паперів та статистичних даних про його функціонування, а також після проведення значної адаптивної роботи, пов'язаної із впровадженням міжнародних стандартів обліку та звітності [76].

Збільшення продуктивності праці на будь-якому підприємстві залежить від різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів, які можна узагальнити в три великі групи: техніко-технологічні, організаційні та соціально-економічні [93].

Важливим фактором підвищення ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві та в галузі в цілому є зростання індустріалізації, що охоплює впровадження сучасних технологій, механізоване виробництво, нові комп'ютерні розробки та інші інновації.

Фактори організації виробництва включають організацію виробничого процесу таким чином, щоб уникнути простоїв обладнання протягом робочого часу та забезпечити ефективне використання робочої сили та основних виробничих фондів.

Соціально-економічні фактори можуть бути розділені на фактори морального та матеріального стимулювання, які заохочують працівників до

підвищення продуктивності. Ці фактори включають зростання заробітної плати, премії, можливості самовираження, розвиток кар'єри, підвищення кваліфікації та інші [97].

Висновок до розділу 1.

У першому розділі даної роботи було розглянуто категорію «ресурси підприємства». У властивому для розуміння вигляді ресурси підприємства сприймаються як сукупність засобів, запасів, джерел, засобів і предметів праці, що є в наявності у підприємства і які можуть бути зібраними і приведеними в дію, а також використаними для досягнення його мети.

Мати достатні ресурси для фірми означає володіти необхідними можливостями при певних умовах для свого розросту і звичайного функціонування у відповідності з зазначеними цілями.

У сучасній літературі економіки існують різні підходи до систематизації ресурсів. Досліджено класифікацію ресурсів за різними ознаками, їх склад та структуру. Для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства було розглянуто систему показників ефективності використання ресурсів підприємства та методи їх визначення. Особливу увагу було приділено можливим шляхам підвищення ефективності використання ресурсів підприємства. Для цього потрібно розуміти які фактори впливають на зміну її рівня.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АГРОФІРМА «ІМ. ДОВЖЕНКА»

2.1. Аналіз стану та перспектив розвитку аграрного сектору України

Аграрний сектор відіграє ключову роль у національній економіці України, забезпечуючи продовольчу безпеку та незалежність країни і забезпечуючи зайнятість значної частини сільського населення. Незважаючи на те, що він забезпечує населення продуктами харчування і має позитивне зовнішньоторговельне сальдо, його потенціал не використовується повністю, і важливо вирішувати проблеми, що виникають у його розвитку. Стійкий економічний розвиток сільськогосподарського сектору та його місце в економіці країни стали об'єктом уваги влади і науковців, оскільки всі розуміють, що забезпечення продовольства та його незалежність є ключем до соціальної та національної стабільності. Глобальна фінансова криза підкреслила актуальність цього питання [26].

В сучасних умовах економіки більшість сільськогосподарських виробників працюють у контексті переробників та монополістичної торгівлі, не конкуруючи між собою. Тому роль держави у цьому процесі можна розглядати у трьох напрямках: забезпечення сприятливого конкурентного середовища, регулювання конкуренції на внутрішньому продовольчому ринку та підтримка конкурентоспроможності вітчизняних виробників на зовнішніх ринках [31].

З одного боку, аграрний сектор України є самодостатньою галуззю національної економіки, а з іншого – результати його діяльності визначають розвиток економіки, стаючи одним із ключових джерел доходу для державного бюджету та забезпечуючи надходження іноземної валюти. Сучасний аграрний ринок є одним із найважливіших елементів економіки, оскільки він вносить значний вклад у валовий внутрішній продукт (рис. 2.1) [104].

Рисунок 2.1 – Структура ВВП України за видами економічної діяльності, 2022 р., % [104]

Таким чином, в структурі валового внутрішнього продукту України сільське господарство займає третє місце, що становить 12% від загального обсягу, і йде після промисловості (23%) та будівельної сфери (16%).

Основною характеристикою цього ринку є аналіз його рівноваги, яка визначається відсутністю перевищення або нестачі товарів, що були вироблені на цьому ринку (табл. А.5 Додатку А).

Згідно з даними у таблиці 2.1, ринкова рівновага в аграрному секторі забезпечується шляхом експорту надлишкової продукції за межі України. Наприклад, у 2020 році експорт сільськогосподарської продукції становив 66,7% внутрішнього виробництва, у 2021 році – 59,7%, а у 2022 році – 67,9%. Також можна відзначити тенденцію до зростання показників у 2022 році порівняно з 2021 роком: загальне виробництво зросло на 19,07% (+134,975 млн. грн.), імпорт на 25,59% (+33,853 млн. грн.), експорт – на 21,19% (+100,057 млн. грн.), а внутрішнє споживання відповідно – на 19,65% (+68 771 млн. грн.).

У цілому ринок сільськогосподарської продукції розглядається як

диверсифікований, що обумовлено не лише різноманітністю товарних груп у асортименті, але й широким спектром застосування продукції та галузей виробництва, починаючи від харчової, медичної, промислової й технічної. Потенційні переваги такої диференціації включають збільшення загальної частки ринку, відбір частки ринку у конкурентів та збільшення валового прибутку на кожну гривню продажу [63].

На міжнародному ринку ціни на сільськогосподарську продукцію не встановлюються виробниками, але постачальниками. Сам ринок автоматично регулює або встановлює мінімальні та максимальні ціни. Будь-яке державне втручання щодо регулювання цін у рамках ринкових механізмів призводитиме до негативних наслідків, таких як зниження попиту, надмірне накопичення запасів, падіння цін і, в кінцевому підсумку, зменшення виробництва зерна та стагнація.

Проте, слід відзначити, що одним із найважливіших факторів є формування цін на світовому ринку сільськогосподарської продукції, а також ціни на сиру нафту та нафтопродукти. Згідно з проведеним дослідженням на основі моделі часткової рівноваги, падіння світових цін на нафту призводить до зниження цін на насіння соняшнику на 3%, пшеницю на 4%, цукор на 5% і шрот на 6%, а також для етанолу – на 13% та для мінеральних добрив – на 14%. Якщо ціни на нафту на світовому ринку впадуть майже втричі, як це було у 2016-2020 роках, то падіння цін на сільськогосподарську продукцію буде ще більшим. Тому можна припустити, що ринок сільськогосподарської продукції матиме помірно контрольовані ціни [63].

Вимоги для входу до сільськогосподарського сектору можна розглядати як відносно прості. Ця галузь включає різноманітні підприємства, починаючи від малих виробників і закінчуючи холдингами та корпораціями. Отже, для вирощування соняшнику чи інших культур потрібні лише земля, транспорт та невеликий капітал. Головною умовою є наявність відповідного клімату та ринку збуту продукції.

Розглянемо структуру національного сільськогосподарського виробництва (табл. А.6 Додатку А).

Український ринок агропродукції зростає щорічно, порівняно з базовим періодом 2020/21 років, показник збільшився на 14,43%. Найбільшу частку на ринку України займають холдинги "Кернел" і "Нібулон", їх виробництво становить 6-7%. Загалом ці компанії володіють 49,95% ринку сільськогосподарської продукції в 2020/21 роках.

Клієнти компанії «Агрофірма ім. Довженка» - це учасники ринку, які використовують продукцію для подальшого виробничого або особистого споживання, або для подальшої перепродажу іншим споживачам з метою здобуття прибутку. Основними споживачами сільськогосподарської продукції цієї компанії є переробні підприємства, такі як цукрові заводи, підприємства фасадної та борошномельної промисловості, комбікормові заводи, масло-молочні заводи, м'ясокомбінати, спиртзаводи та інші. «Агрофірма ім. Довженка» укладає договори або контракти з цими споживачами, де визначаються умови купівлі-продажу і відповідальність сторін за невиконання договірних зобов'язань. На рисунку 2.2 представлена структура споживачів компанії «Агрофірма ім. Довженка».

Рисунок 2.2. – Структура споживачів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2022 р.

Частину своєї продукції ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» реалізує серед населення через сільськогосподарські ринки або безпосередньо на місці (наприклад, працівникам господарств, сільським соціальним працівникам, іншим громадянам – для власних потреб). Головними товарами, які продаються

через цей канал, є переважно овочі, баштанні культури, фрукти та молодняк.

Клієнтська база ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» є великою, що пояснюється як широким спектром її діяльності, так і наявністю різних виробничих підрозділів. Наприклад, постійними клієнтами, які проявляють інтерес до цукрової продукції, є потужні, великі виробники напоїв, молочної продукції, солодошів та інших товарів.

Основними причинами такої популярності продукції ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» є висока якість її продукції, підтверджена відповідними сертифікатами, а також зручне розташування для транспортування сировини.

Благодаря використанню високоякісного насіння та науково обґрунтованим нормам добрив і пестицидів врожайність основних сільськогосподарських культур значно перевищує середньоукраїнські показники (рис. 2.3).

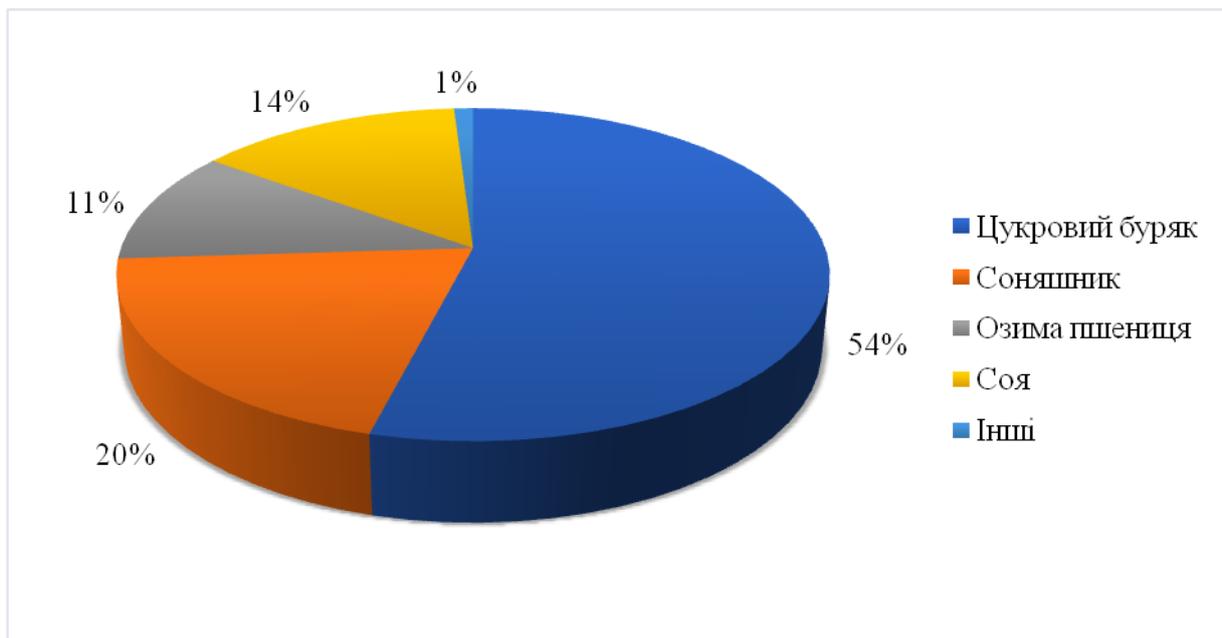

Рисунок 2.3. – Структура посівів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2022 р.

Проблема забезпечення та постійного підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників виникає у зв'язку з процесом економічної глобалізації та особливостями

соціально-економічного розвитку України. Інтеграція української економіки в міжнародний економічний простір відкриває для аграріїв нові можливості - ринки збуту, доступ до сучасних технологій виробництва, інвестиції тощо.

Проте для успішного партнерства з іншими учасниками міжнародної економічної арени Україні потрібно подолати основні перешкоди. Серед них технологічне та інформаційне відставання, недостатня економічна лібералізація, неповна законодавча база, розрив між елітою та масами, що призводить до зростання бідності та безробіття, поширення корупції, відсутність внутрішніх стимулів для впровадження інновацій, а також високий рівень тінізації економіки [66].

Перемога над цими перешкодами сприятиме чіткому визначенню місця і ролі України на світовій арені та прискорить інтеграційні процеси. Тому Україна висловлює максимальну рішучість інтегруватися на світовій арені якнайшвидше. В іншому випадку, вона може залишитися пасивним об'єктом для реалізації глобальної політики, не лише розвиненими країнами, але й країнами, що розвиваються.

Одночасно, спотворення ринкових відносин, коли продовольча інфляція перевищує загальну інфляцію, зводить на ніч кількість реальних ресурсів населення. При цьому ціни виробників сільськогосподарської продукції значно нижчі, ніж роздрібні ціни на продукти харчування. Це створює потребу у прямій фінансовій підтримці сільськогосподарського виробництва. Тимчасові субсидії на одиницю реалізованої продукції або на одиницю реалізованої худоби можуть компенсувати виробникам їх збитки та утримати виробництво молочної та м'ясної продукції принаймні на критично низькому рівні [66].

Отже, для того щоб конкурувати на зовнішніх аграрних ринках, вітчизняним сільськогосподарським виробникам потрібно розширювати асортимент продукції, підтримувати технологічні інновації та модернізацію виробництва, користуватися відповідною державною фінансовою підтримкою та іноземними інвестиціями, а також впроваджувати та дотримуватись міжнародних стандартів якості.

2.2. Організаційно-правова характеристика функціонування товариства

ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» є структурою одиницею агропромхолдингу «Астарта-Київ» із 2009 року. Генеральний директор – Сергій Вікторович Жилін.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «ім. Довженка»; скорочено: ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка», зареєстроване за адресою: Україна, 38030, Полтавська обл., Миргородський р-н, село Яреськи, вул. Козацький шлях, будинок 29. Номер і дата державної реєстрації: 03770394, дата реєстрації: 30.05.2005.

Основним документом, що регламентує діяльність підприємства є Статут. Основні характеристики діючого підприємства систематизовано у таблиці А.7 Додатку А.

Види діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» визначені у таблиці А.8 Додатку А.

Відповідно до статуту ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» учасники товариства мають права та зобов'язання (табл. А.9 Додатку А).

Мета діяльності ТОВ "Агрофірма "ім. Довженка" полягає у розвитку сільськогосподарського сектору економіки на основі приватної власності з метою отримання прибутку через виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції, допоміжних продуктів та надання різноманітних послуг тощо.

Аналіз обсягів реалізованої продукції ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки у вартісних показниках представлено у таблиці А.10 Додатку А.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок про зростання обсягів по основним видам діяльності (рис. 2.4).

Згідно рисунку 2.4 бачимо зростання протягом трьох років обсягів реалізації за вирощуванням зернових культур. Цьому могло сприяти розширенням угідь або удосконаленням технологій обробки.

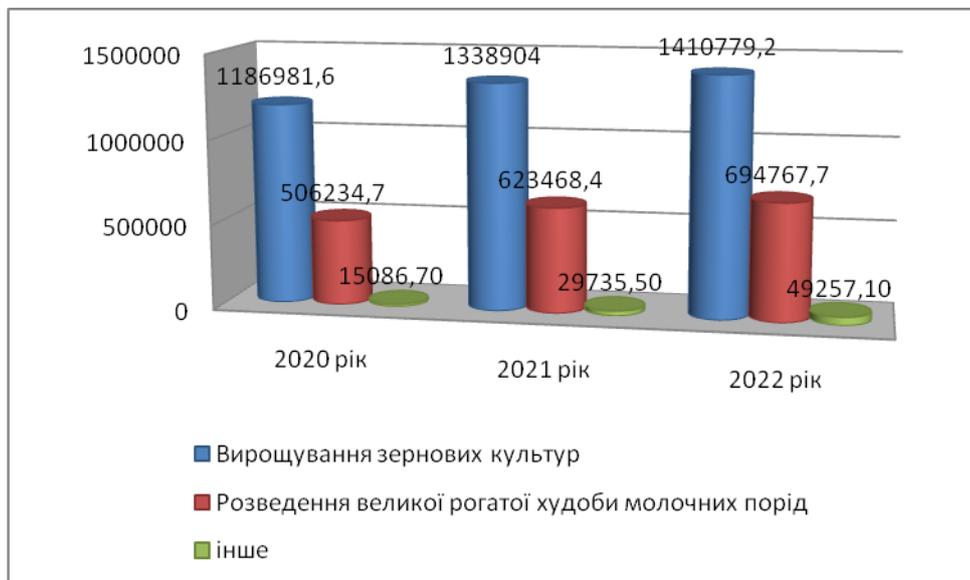

Рисунок 2.4 – Динаміка обсягів реалізованої продукції ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки

Розведення великої рогатої худоби молочних порід дало збільшення обсягів виробництва за 2020-2022 роки на 188533,00 тис.грн.

Переважно за всіма видами діяльності на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» має позитивну динаміку. Виключенням стали діяльність із розведення інших тварин (зменшення на 1301,20 тис.грн). Стабільним зростанням характеризуються такі види діяльності як вирощування зернових культур, розведення ВРХ та оптова торгівля.

В той же час аналіз показав, що такі види діяльності як розведення інших тварин та виробництво мяса, потребують виявлення причин нестабільної динаміки за 2020-2022 роки.

Аналізуючи динаміку у структурі маємо наступні зміни. Зростає частка від розведення ВРХ у 2021 році на 1,67% та на 0,94% – у 2022 році.

За три роки зростання склало 2,64%. В той же час частка вирощування зернових культур зменшується на 29,88% за три роки за рахунок зменшення у 2021 році на 2,27% та на 1,74% – у 2022 році (рис. 2.5).

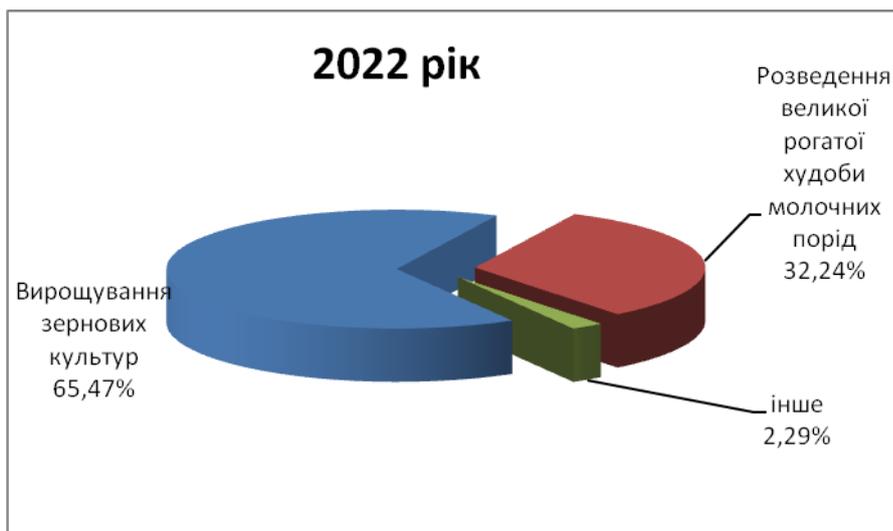
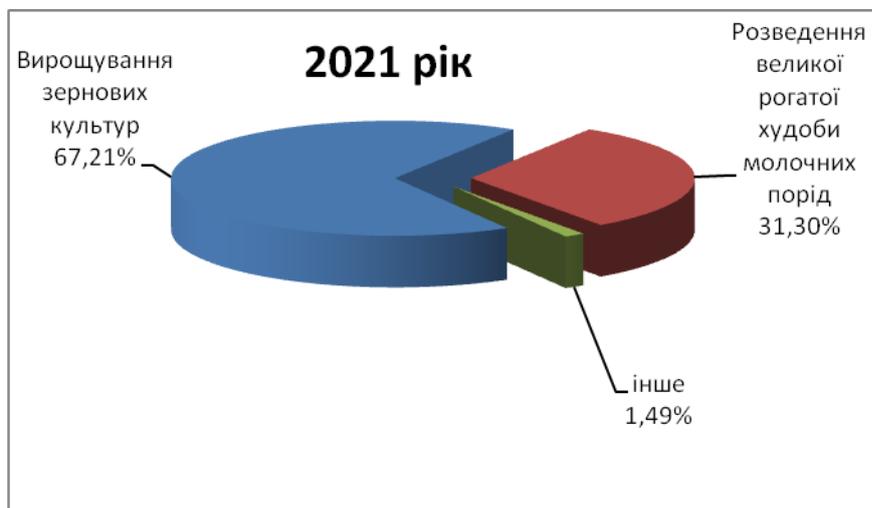
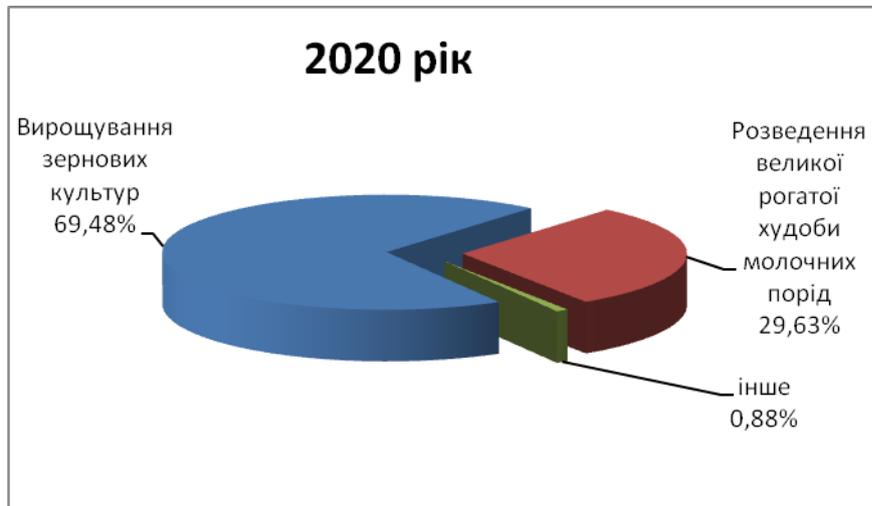

Рисунок 2.5 – Структура обсягів реалізованої продукції за видами діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки

Підсумовуючи, можна зазначити, що галузева структура підприємства орієнтована на вирощування зернових культур та тваринництво, що підтверджується наведеними вище показниками.

Організаційна структура товариства з обмеженою відповідальністю "Агрофірма "ім. Довженка" представлена на рисунку 2.6.

Основний центр - штаб-квартира, яка відіграє ключову роль у господарській діяльності підприємства. Вона включає адміністрацію та дирекцію сільськогосподарського підприємства, центральні ремонтні майстерні, автопарк і склади.

У кожному відділенні існує свій центр управління, де розташовані керівники відділів, працівники, приміщення для виробництва та проживання, а також заклади для потреб культури та побуту.

Згідно з представленою структурою ТОВ "Агрофірма "ім. Довженка" використовує лінійно-функціональну організаційну структуру управління. Такий вибір організаційної структури характерний для підприємств, що виробляють масові продукти одного типу.

Лінійно-функціональна структура забезпечує переваги у стабільних умовах, оскільки передбачає поступове встановлення зв'язків між функціональними та профільними відділами.

Однак, коли ситуація швидко змінюється і вимагає постійного моніторингу показників та обмежень, складно досягти координації роботи всіх служб, особливо при організаційному зростанні.

Функції, права та обов'язки структурних підрозділів товариства визначаються положеннями, які про них затверджені відповідно до статуту товариства або інших установчих документів.

Отже, організаційна структура ТОВ "Агрофірма "ім. Довженка" є лінійно-функціональною, що є найбільш поширеним типом бюрократичної структури. Вона характеризується великою кількістю горизонтальних і вертикальних зв'язків, а також обмеженою участю управління знизу у прийнятті рішень.

У цій системі керівництво поділене на лінійних і функціональних керівників.

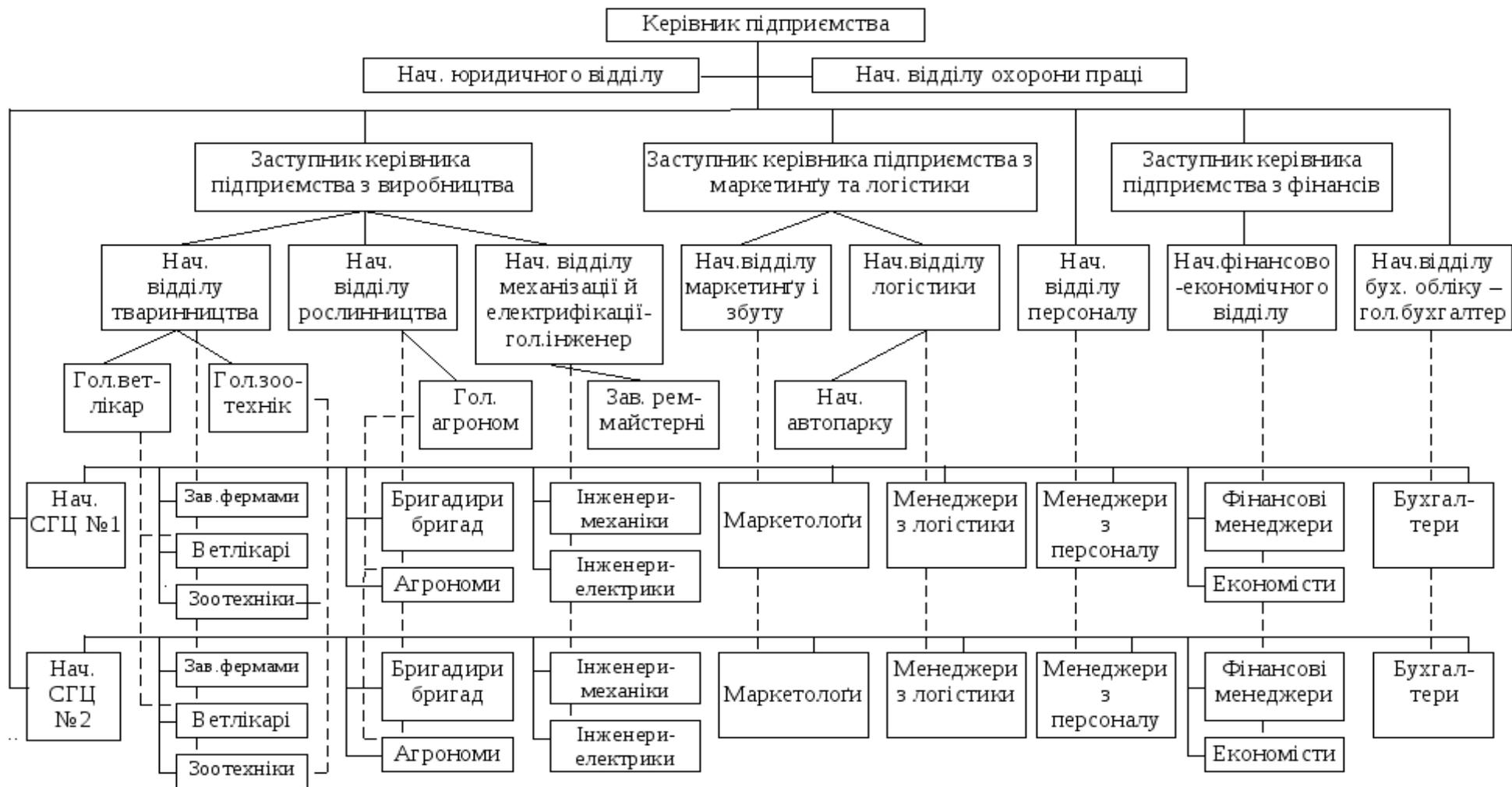

Рисунок 2.6 – Організаційна структура управління ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка»

Така структура є ефективною для досліджуваного підприємства, оскільки забезпечує оптимальну комунікацію між відділами. Виробничу структуру цього підприємства складають виробничі підрозділи (цехи, відділи, служби), які взаємодіють між собою

2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

Розрахунок основних економічних та фінансових показників діяльності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» здійснено на основі фінансової та статистичної звітності за 2020-2022 роки (табл.А.11 Додатку А).

Один із важливих кроків у процесі оцінки ефективності діяльності підприємства - це встановлення вартості капіталу, яким воно володіє. Аналізуючи показник середньої вартості, можна помітити, що середня вартість сукупного капіталу у 2021 році зросла на 12,91% (468 369 тис. гривень). Протягом наступного року цей показник збільшився на додаткові 15,94%. (рис. 2.8).

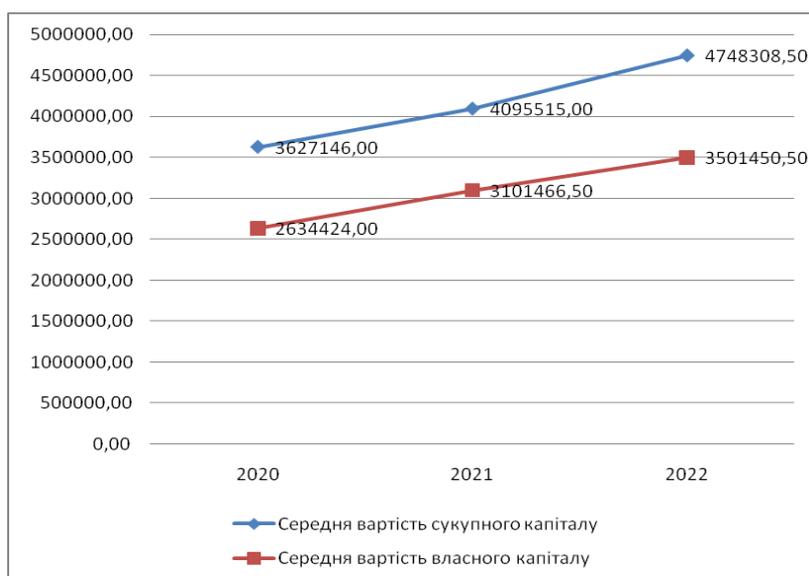

Рисунок 2.8 – Динаміка власного та сукупного капіталу ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Середня вартість власного капіталу також відзначається тенденцією до зростання, що може бути індикатором ефективних стратегій управління,

ретельно продуманих фінансових, комерційних, конкурентних та виробничих стратегій тощо. Середньорічна вартість основних засобів у 2022 році збільшилася на 10,91% порівняно з 2020 роком і склала 1010981,50 тисяч гривень. (рис. 2.9).

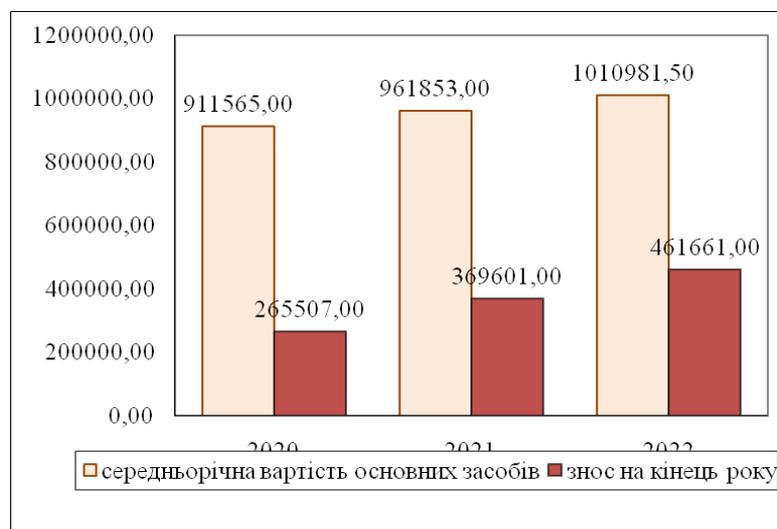

Рисунок 2.9 – Динаміка середньорічної вартості основних засобів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Такий рух відбувся за рахунок поступового зростання цього показника у 2021 році на 5,52% порівняно з 2020 роком і у 2022 році – на 5,11%.

Протягом періоду з 2020 по 2022 рік ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" відзначається зростанням рівня зносу. Наприкінці 2021 року сума зносу зросла на 39,21%, а в 2022 році – на 24,91%. За три роки маємо загальне збільшення суми зносу основних засобів на 73,88%.

ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" у період з 2020 по 2022 роки мала нематеріальні активи з середньою вартістю 13856,0 тисяч гривень. Протягом цього періоду відбулося зростання на 1,22 рази (рис. 2.9).

Оборотні активи ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки склали дебіторська заборгованість, запаси, грошові кошти (рис. 2.10).

Дебіторська заборгованість у 2022 році зросла на 43,35% порівняно з 2020 роком. За цей період відзначається поступове зростання даного показника.

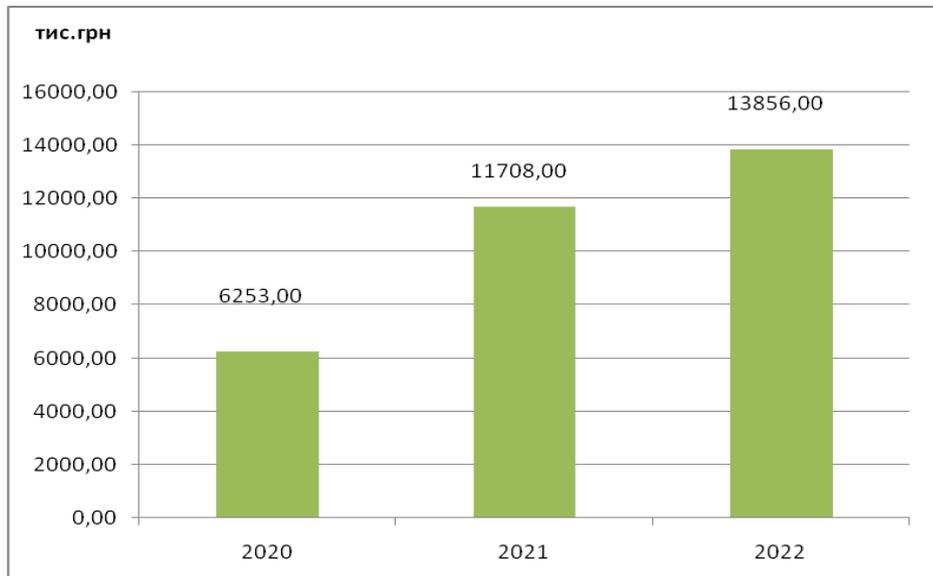

Рисунок 2.9 – Динаміка нематеріальних активів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

У 2021 році сума грошових коштів та їх еквівалентів скоротилась, що призвело до загального зменшення їх обсягу на 28,08%. Розмір цих коштів впливає на ліквідність підприємства та сприяє стійкості його фінансового стану.

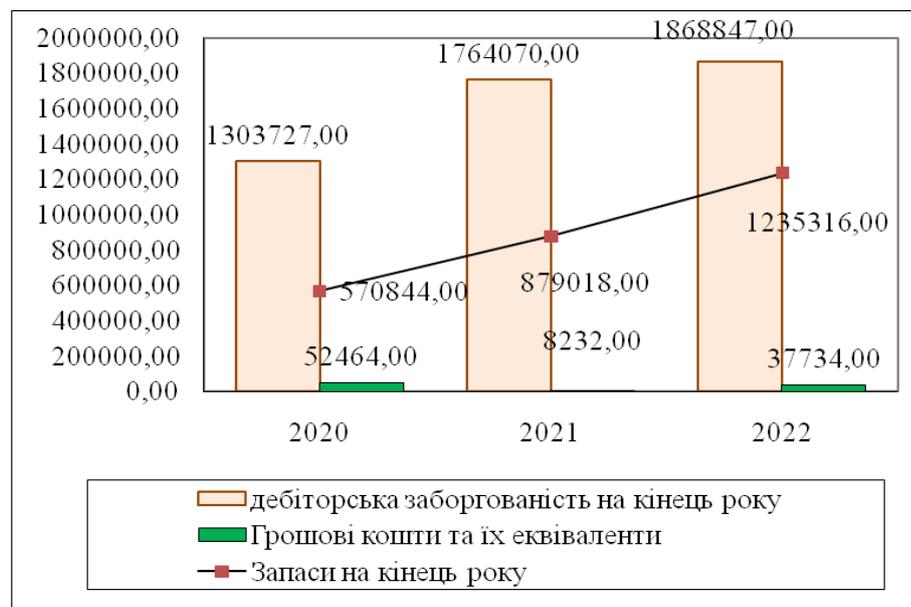

Рисунок 2.10 – Динаміка оборотних активів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Запаси, які необхідні ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» для забезпечення безперервності виробничого процесу, протягом трьох років зростали. Загальне зростання склало 116,40%. Розмір запасів повинен бути економічно обґрунтованим. Великі обсяги запасів не завжди є раціональними, вони повинні бути оправданими та розрахованими відповідно до існуючих рекомендацій.

Динаміку середніх залишків оборотних коштів на ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки представлено на рисунку 2.11. Маємо поступове зростання на 59,28% за три роки.

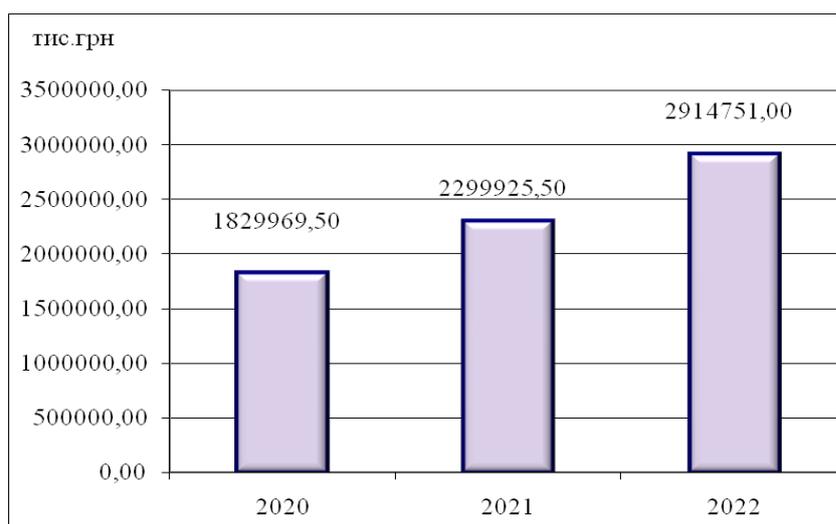

Рисунок 2.11 – Динаміка середніх залишків оборотних коштів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки зростає. Так, у 2021 році спостерігається суттєве зростання на 16,61%, а вже у 2022 році – на 8,17% проти попереднього періоду (рис. 2.12). В цілому за три роки маємо зростання чистого доходу на 26,14%.

Собівартість реалізованої продукції зростає протягом всього періоду. Загальне зростання собівартості – на 20,21% за три роки, у 2022 році – на 1,33%. Зростання собівартості є позитивним лише якщо воно пов'язане із нарощуванням виробництва.

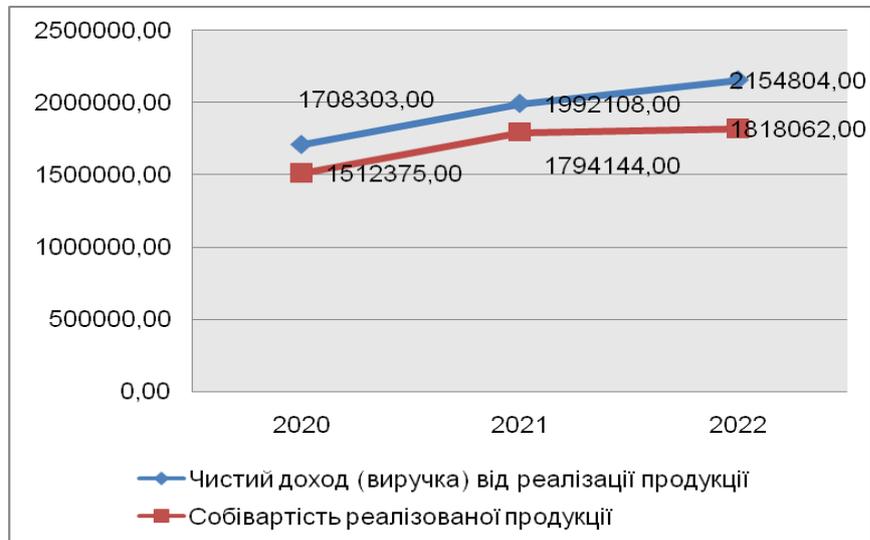

Рисунок 2.12 – Динаміка економічних показників діяльності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Метою господарської діяльності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» є отримання прибутку. Товариство протягом 2020-2022 років прибуткове (рис. 2.13).

У 2021 році компанія заробила на 1,52 рази більше чистого прибутку, ніж у 2020 році. Проте вже у 2022 році цей показник скоротився на 73,31%. Таким чином, за три роки спостерігається зниження даного показника на 32,66%.

Отже, 2022 рік характеризується погіршенням фінансових результатів діяльності. Це може бути пояснене початком кризи через війну в Україні.

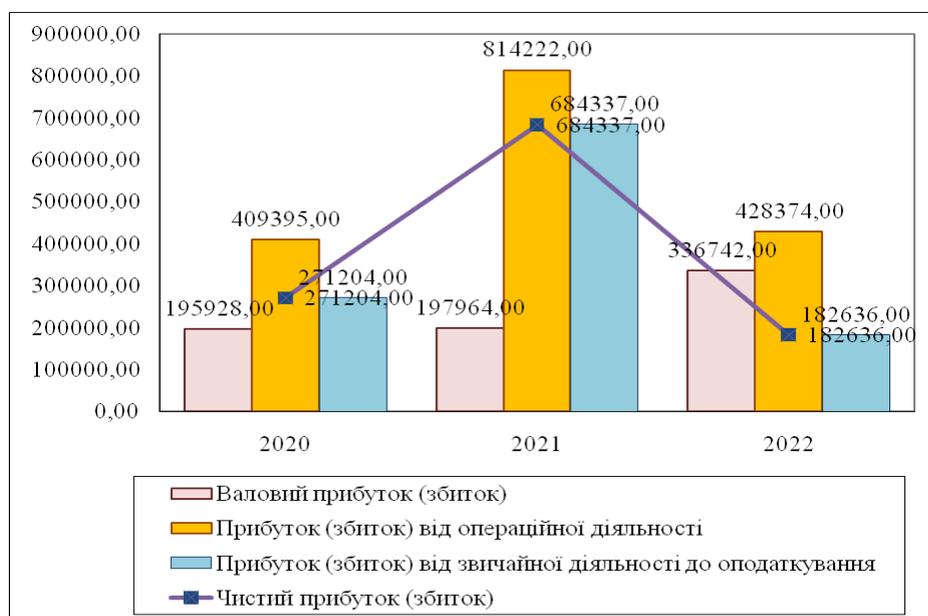

Рисунок 2.13 – Динаміка прибутку ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Коефіцієнти оновлення основних засобів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки представлені на рисунку 2.14.

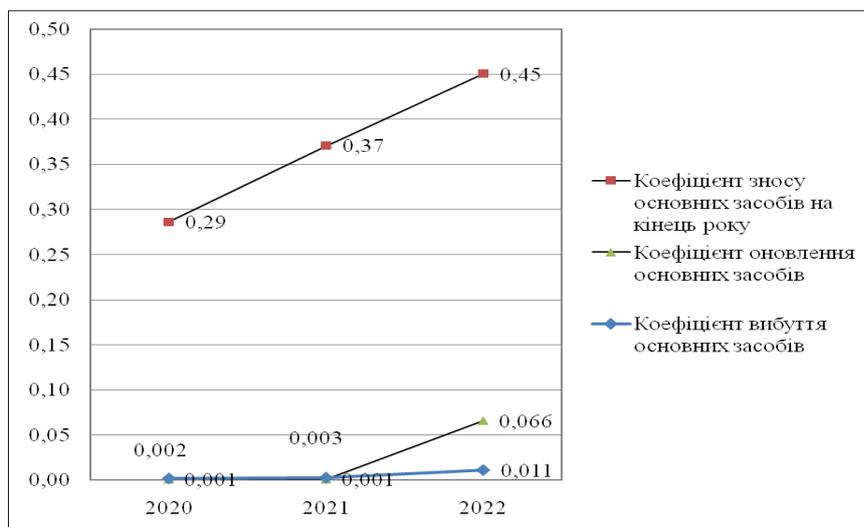

Рисунок 2.14 – Коефіцієнт зносу основних засобів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Щодо показників ефективності використання основних засобів, то можна відмітити зростання показника фондівдачі за 2020-2022 роки, що свідчить про підвищення ефективності використання (рис. 2.15).

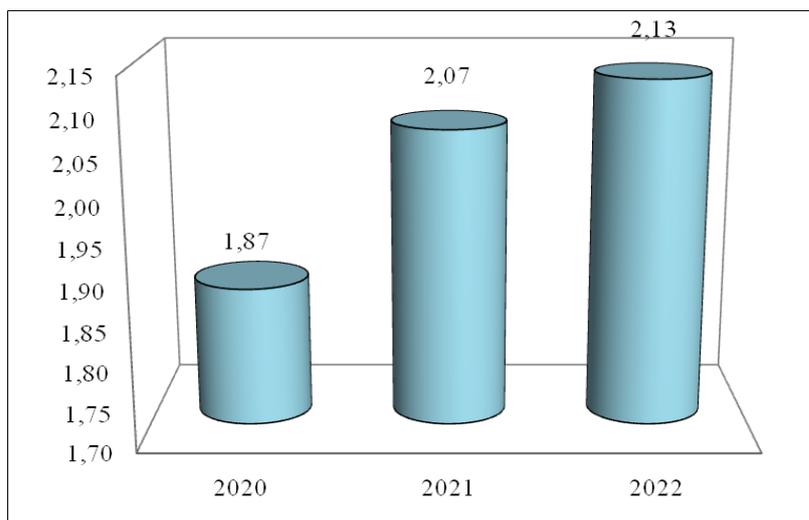

Рисунок 2.15 – Динаміка фондівдачі за 2020-2022 роки

Коефіцієнт обіговості оборотних засобів протягом трьох років знижується на 20,81%, переважно через зниження у 2022 році на 14,65% (рис. 2.16).

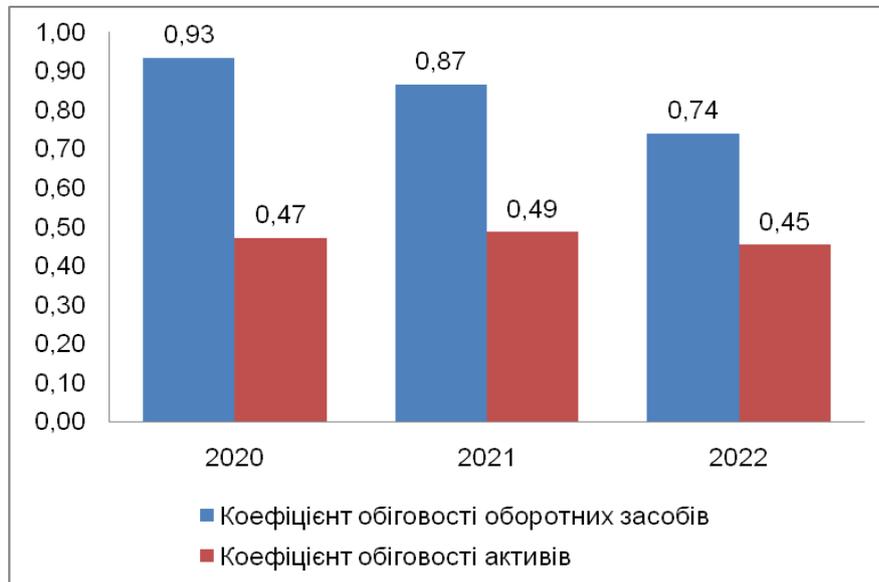

Рисунок 2.16 – Динаміка обіговості оборотних засобів та активів ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки

Така динаміка є негативною у порівнянні із 2020 роком, так як підприємству необхідно більше фінансових ресурсів для здійснення своєї діяльності. Зростання коефіцієнту обіговості оборотних засобів впливає на скорочення періоду обертання, а значить підприємство матиме вивільнення коштів.

Показники рентабельності ТОВ «Агрофірма «ім.Довженка» за 2020-2022 роки мають динаміку зниження у 2022 році (рис. 2.17). У 2021 році маємо зростання всіх видів у 2 рази. А 2022 рік характерний різким спадом даних показників.

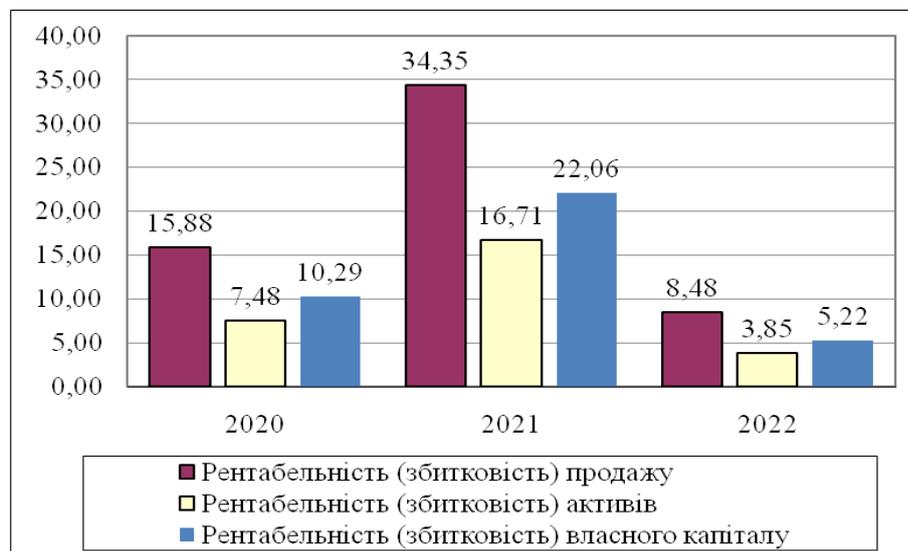

Рисунок 2.17 – Динаміка рентабельності

Така динаміка є негативною й свідчить про зниження ефективності господарської діяльності підприємства. Однак у 2022 році цьому сприяли об'єктивні фактори впливу зовнішнього середовища. Початок війни в Україні негативно позначився на роботі всіх підприємств, і ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" не стало винятком.

Отже, проведений аналіз економічних та фінансових показників діяльності ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" за 2020-2022 роки показав підвищення обсягів реалізації продукції, а також економічних показників діяльності у абсолютних значеннях. Однак спостерігається зниження фінансових результатів, зокрема чистого прибутку та рівня рентабельності..

2.4. Стан охорони праці на товаристві

Питання організації безпечних умов праці наразі є актуальним. Налагодження системи охорони праці представляє собою комплексний інструмент для уникнення виробничого травматизму та запобігання професійним захворюванням. Створення системи охорони праці на підприємстві повинно враховувати всі вимоги чинного законодавства, включаючи закони України, такі як «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Кодекс законів про працю України [4] і ряд постанов Кабінету Міністрів України. Однак основним законодавчим документом щодо охорони праці є Закон України «Про охорону праці» [3] (далі – Закон). Цей нормативний акт регулює підприємницьку діяльність всіх суб'єктів господарювання, які користуються найманою працею, і, відповідно, всіх працевлаштованих осіб.

Обов'язком роботодавця є забезпечення своїх працівників безпечними та нешкідливими умовами праці, що прописується в трудовому договорі. Без виконання вимог чинного законодавства може виникнути санкція з боку державних органів різного рівня. Зазначений закон включає статтю 19, яка визначає, що витрати на охорону праці повинні становити не менше 0,5% від сукупного фонду оплати праці працівників за попередній період.

Деякі види робіт, віднесені до категорії небезпечних, вимагають спеціального навчання та щорічної перевірки знань з охорони праці. Перелік робіт з підвищеною небезпекою на окремих сільськогосподарських підприємствах затверджується роботодавцем відповідно до Наказу Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду № 15 від 26 січня 2005 року.

До небезпечних робіт у сільському господарстві відносяться:

- роботи, пов'язані з виробництвом, зберіганням, транспортуванням і застосуванням пестицидів, інсектицидів і гербіцидів;
- експлуатація тракторів і самохідних технічних засобів;
- обслуговування центрифуг і транспортерів на цукрових заводах;
- робота в силосах, де зберігається різна сільськогосподарська продукція; робота на зерновозах;
- обслуговування та ремонт аспіраційних та пневмотранспортних систем на елеваторах та переробних підприємствах
- розвантаження, зберігання та консервація зернових та олійних культур, висівків, макухи та шроту в насипному та фасованому вигляді;
- обслуговування биків, свиней та жеребців.

ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» має найманих працівників, тому витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми фонду оплати праці на підприємстві (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз коштів, які виділялися на поліпшення умов праці на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2020-2022 роках

Рік	Фонд оплати праці, тис. грн.	Виділені кошти на поліпшення умов праці, тис. грн.
2020	206974	1034,87
2021	250086	1250,43
2022	252734	1263,67

Витрати на охорону праці на підприємстві протягом 2020-2022 років зростали (рис. 2.18).

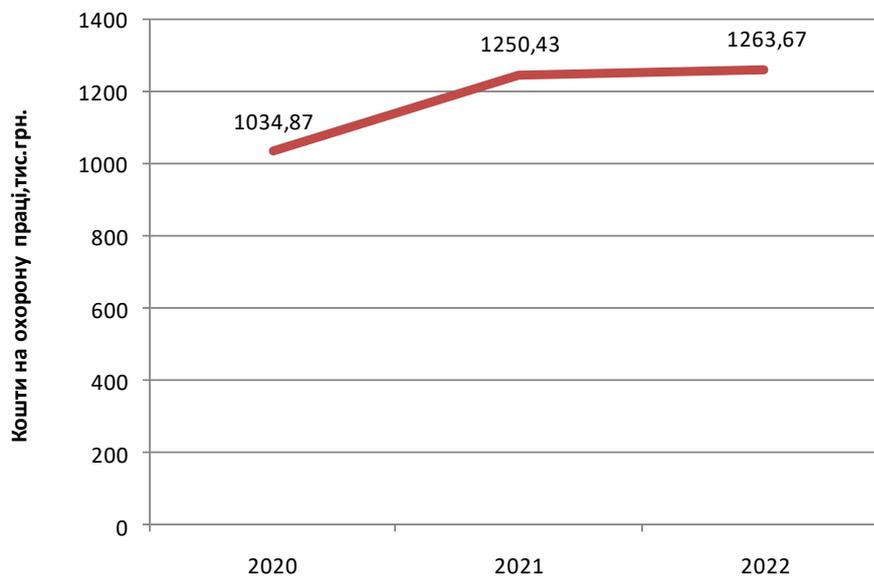

Рисунок 2.18 – Фінансування заходів з охорони праці на на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2020-2022 роках

В управлінні системою охорони праці на підприємстві важливу роль відіграють служба охорони праці та комісія з питань охорони праці.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» [3], якщо кількість працюючих на підприємстві становить 50 чи більше осіб, роботодавець має зобов'язання створити службу охорони праці відповідно до затвердженого типового положення, яке ухвалюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, що відповідає за нагляд за охороною праці.

Кількість працівників у складі служби охорони праці визначається двома факторами:

- загальною кількістю працюючих на підприємстві;
- рівнем небезпеки та шкідливості виробництва.

Оскільки чисельність працівників ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» перевищує 50 осіб, на підприємстві створена служба охорони праці.

Служба охорони праці виконує низку функцій, передбачених главою III Типового положення про службу охорони праці (рис. 2.19):

Основні функції служби охорони праці

- розроблення комплексних заходів з охорони праці;
- перевірка дотримання працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці;
- підготовка звітів про стан охорони праці на підприємстві;
- організація проведення вступних інструктажів з охорони праці, регулярних і планових інструктажів та навчань;
- розгляд скарг і заяв працівників з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності

Рисунок 2.19 – Повноваження фахівців служби охорони праці

На товаристві за 2020-2022 роки випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності зафіксовано не було.

Аналіз інцидентів з випадків виробничого травматизму та професійних захворювань треба здійснювати для виявлення їх причин та для визначення закономірності їх виникнення. На підставі цієї інформації розробляються заходи та засоби для запобігання виробничому травматизму і професійним захворюванням. Власник або уповноважений ним орган проводить розслідування та веде облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах відповідно до Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, яке затверджено Кабінетом Міністрів України.

Працівникам у сільському господарстві надають безкоштовно спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту відповідно до норм, встановлених Нормами безкоштовної видачі спецодягу,

спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам сільського та водного господарства, які були затверджені наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 10 червня 1998 року № 117. Крім того, їм також надають миючі та знешкоджувальні засоби згідно зі статтею 165 КЗпП та статтею 8 Закону України "Про охорону праці".

Так, згідно із затвердженим переліком, до заходів з охорони праці належать (рис. 2.20).

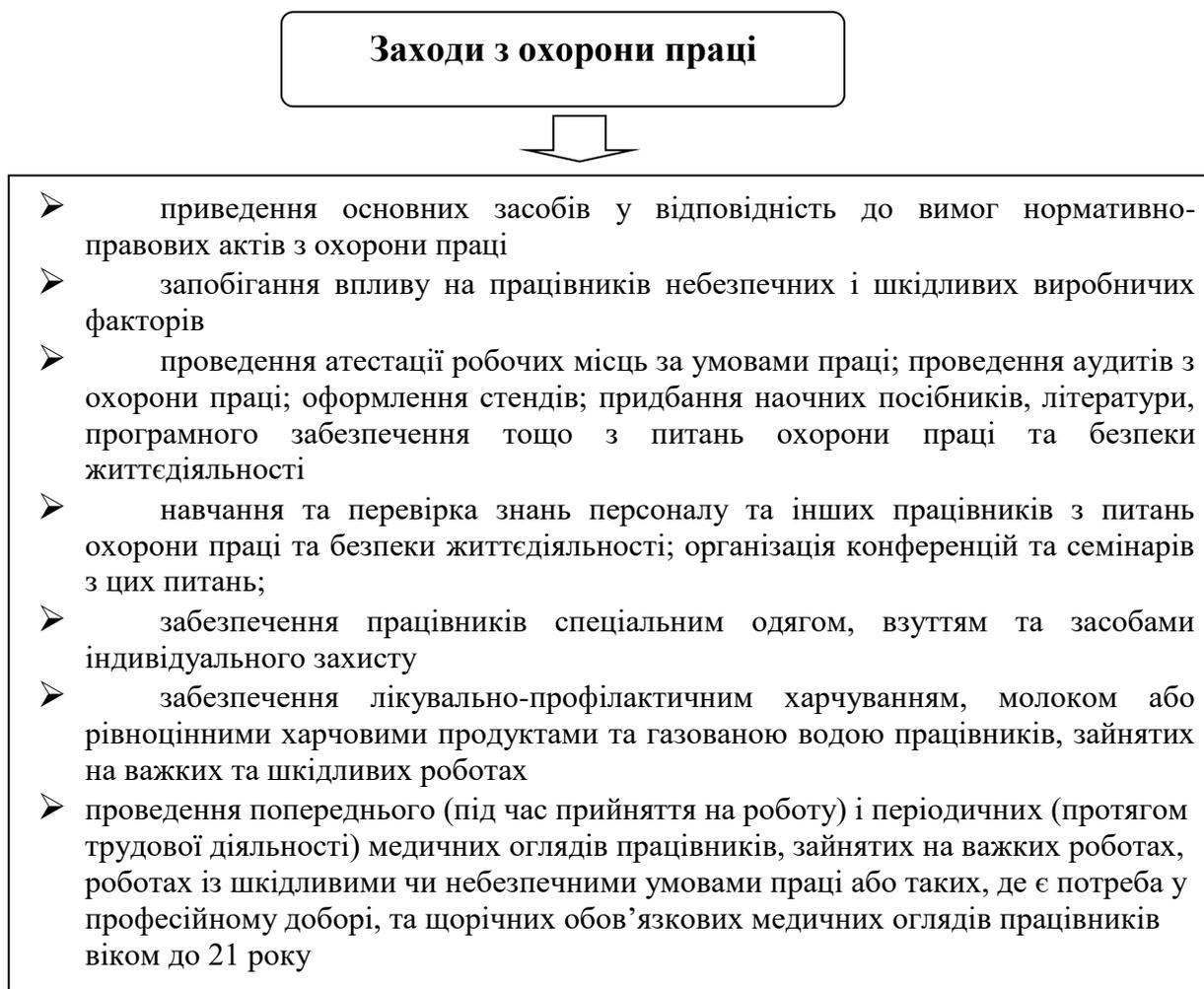

Рисунок 2.20 – Заходи з охорони праці

ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" є аграрним підприємством, де умови праці характеризуються ризиками, що є специфічними для сільського господарства, такими як:

- ризики, пов'язані з використанням сільськогосподарської техніки: робота з тракторами, комбайнами та іншою великогабаритною технікою може призвести до травм, втрати контролю над машинами та перевантаження.

- ризики, пов'язані з використанням хімічних речовин: використання пестицидів, добрив та інших хімікатів може спричинити отруєння, ушкодження дихальної та шкірної систем, а також мати серйозні довготривалі наслідки.

- ризики, пов'язані з тваринництвом: робота з великою рогатою худобою та іншими тваринами може призвести до випадкових зіткнень, укусів, захворювань шкірних покривів та інших травм.

Впровадження заходів з охорони праці має значний позитивний вплив на запобігання нещасним випадкам на виробництві та забезпечує захист життя та здоров'я працівників під час їх трудової діяльності.

Таким чином, проведений аналіз стану охорони праці на ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" свідчить про те, що питання охорони праці на господарстві належним чином уважно вивчається. Протягом трьох звітних років не відбулося жодного випадку травмування працівника.

Висновок до розділу 2:

У другому розділі розглянуті проблеми та перспективи розвитку агропромислового комплексу України, організаційно-правові засади дослідження, зокрема, аналіз основних економічних та фінансових показників ТОВ "Агрофірма ім. Довженка".

Аналіз обсягів реалізованої продукції ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" за 2020-2022 роки свідчить про зростання обсягів у основних видах діяльності. Зазвичай цей показник має позитивну динаміку у всіх напрямках, за винятком розведення інших тварин, де спостерігається зменшення на 1301,20 тис. грн. Значно зростають обсяги вирощування зернових культур, розведення ВРХ та оптової торгівлі. Метою господарської діяльності ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" є отримання прибутку. За останні три роки підприємство отримувало прибуток, хоча в 2022 році спостерігається велике зниження цього показника.

Щодо ефективності використання основних засобів, зауважено зростання фондівіддачі протягом трьох років, що свідчить про підвищення ефективності використання. Однак коефіцієнт обіговості оборотних засобів зменшується,

особливо в 2022 році, що вказує на необхідність більших фінансових ресурсів для здійснення діяльності. Показники рентабельності ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" також показують зниження у 2022 році. Така динаміка свідчить про зниження ефективності господарської діяльності, але це може бути пов'язано з об'єктивними факторами, такими як початок війни в Україні.

Аналіз стану охорони праці на ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" показав відсутність випадків травмування працівників протягом трьох років.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ТОВ «АГРОФІРМА «ІМ. ДОВЖЕНКА»

3.1. Аналіз ефективності використання ресурсів товариства та виявлення резервів її підвищення

Аналіз використання ресурсів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» розпочнемо із визначення основних показників ефективності використання матеріальних ресурсів (табл.А.12).

Аналізуючи отримані результати, можна зробити висновок про стабільну динаміку до зниження ефективності використання матеріальних ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» 2020-2022 роки. Про це свідчать показники матеріаловіддачі, прибутку (збитку) на 1 грн матеріальних витрат та інші (рис. 3.1)

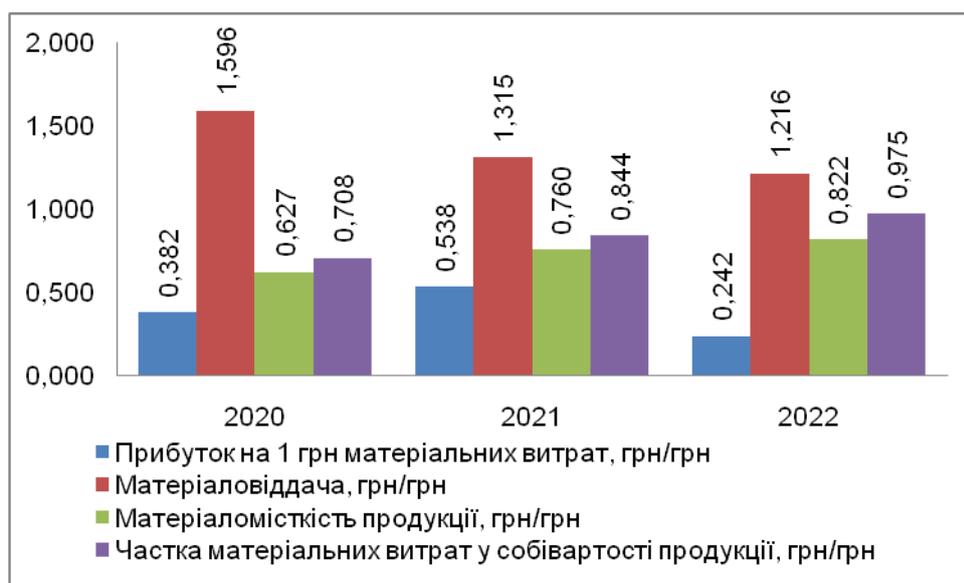

Рисунок 3.1 – Показники ефективності використання матеріальних ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» 2020-2022 роки

Так, показник матеріаловіддачі протягом 2020-2022 років знижувався із значення 1,596 грн/грн до 1,216 грн/грн, загальне зниження становило 36,79%

Показник прибутку, який отримує товариство в розрахунку на 1 гривню матеріальних витрат має несталу динаміку. Так, у 2020 році він мав значення 0,382 грн/грн, у 2021 році – 0,538 грн/грн, а у 2022 році – 0,242 грн/грн. Даний показник має тенденцію зниження у 2022 році через зниження фінансових показників діяльності.

Частка матеріальних витрат у собівартості продукції із року в рік зростає, з 0,708 грн/грн у 2020 році до 0,975 грн/грн – у 2022 році.

Для виявлення впливу показників використання матеріальних ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» необхідно виконати факторний аналіз, результаті якого приведені у таблиці А.13 Додатку А.

Отже, резервом до зростання обсягу продукції у 2022 році в порівнянні з 2021 роком є зростання рівня матеріаловіддачі та зниження показника матеріаломісткості.

Оцінка ефективності використання ресурсів є важливим процесом як для багатьох організацій і підприємств, так і для ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка». Ця оцінка допомагає визначити, наскільки ефективно використовуються ресурси, такі як людські ресурси, фінансові кошти, матеріали, час і енергія.

Одним з найважливіших показників, що характеризує роботу підприємства, ефективність його функціонування є продуктивність праці. Вона вимірюється у відношенні вироблених продуктів або послуг до використаних ресурсів, таких як праця, матеріали або машини. Вища продуктивність означає, що трудові ресурси використовуються більш ефективно (табл. А.14 Додатку А).

Спостерігаємо зростання показників продуктивності праці протягом 2020-2022 років (рис. 3.2).

Така сама динаміка характеризує зміни середньоденного та середньогодинного виробітку на товаристві протягом 2020-2022 років.

Від рівня і динаміки продуктивності праці залежить більшість показників господарської діяльності підприємства: випуск продукції, чисельність персоналу, фонд заробітної плати, собівартість і прибуток.

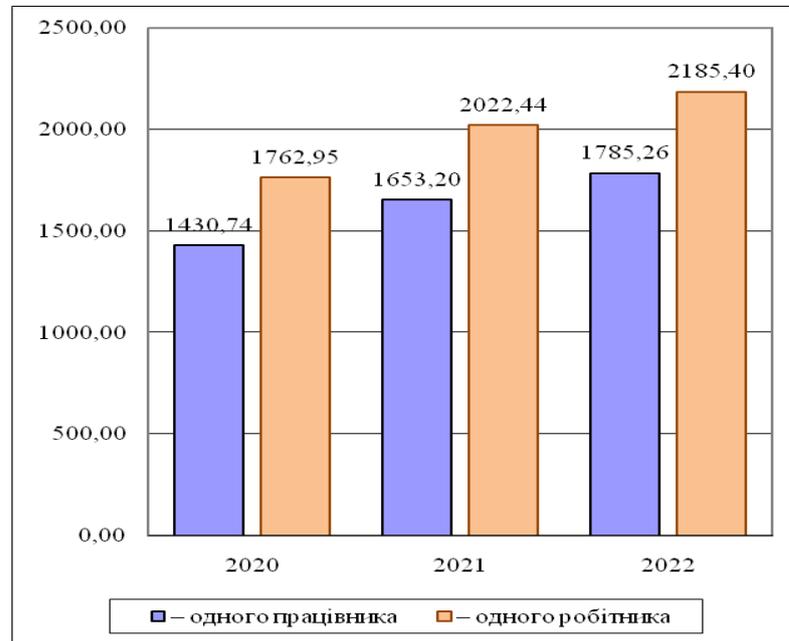

Рисунок 3.2 – Динаміка середньорічного виробітку на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки

Саме тому наступним етапом даного дослідження стане визначення факторів впливу на середньорічну продуктивність праці на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки.

За результатом даного аналізу можна буде запропонувати конкретні заходи для забезпечення зростання ефективності праці на товаристві, в першу чергу, за рахунок зростання рівня її продуктивності, і запропонувати резерви підвищення середньогодинного, середньоденного і середньорічного виробітку персоналу товариства. Визначення факторів, які впливають на продуктивність праці, проведемо за допомогою таблиці А.15 Додатку А.

Визначимо вплив факторів на середньорічну продуктивність праці працівника ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2021-2022 роки методом ланцюгових підстановок (табл. А.16 Додатку А).

На даному етапі необхідно визначити фактори, за рахунок яких відбувається зміна рівня продуктивності праці.

Вплив факторів може бути визначений за допомогою таких факторних моделей:

$$ПП_{пр} = Q / ЧР, \quad (3.1)$$

де $ПП_{np}$ – продуктивність праці працівника, тис.грн/особу;

Q – обсяг виробництва продукції, тис.грн;

$ЧР$ – середньорічна чисельність робітників, осіб.

$$ПП_{np} = Q / (ЧП \cdot ПВ) : 100 \quad (3.2)$$

де $ЧП$ – середньорічна чисельність працівників, осіб;

$ПВ$ – питома вага робітників у складі працівників, %.

$$ПП_{np} = Д \cdot T \cdot ПП_{год}, \quad (3.3)$$

де T – середня тривалість робочого дня, год;

$Д$ – кількість відпрацьованих днів за рік;

$ПП_{год}$ – середньогодинна продуктивність праці робітника, тис.грн/особу.

$$ПП_{np} = Д \cdot ПП_{ден}, \quad (3.4)$$

де $ПП_{ден}$ – середньоденна продуктивність праці працівника, тис.грн/особу.

$$ПП_{np} = ФВ \cdot ФО, \quad (3.5)$$

де $ФВ$ – фондвіддача, грн/грн;

$ФО$ – фондоозброєність, тис.грн/особу.

Фактори, що впливають на середньорічну продуктивність праці одного працівника на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2021-2022 роки представлено в таблиці А.17 Додатку А.

Проведемо розрахунок невикористаних можливостей підвищення рівня середньорічної продуктивності праці на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2021-2022 роки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Розрахунок невикористаних можливостей підвищення продуктивності праці за 2021–2022 роки

Найменування невикористаної можливості росту продуктивності праці	Сума впливу, тис.грн /особу
Збільшення питомої ваги робітників у складі працівників	398,74
Разом	398,74

Розглянемо резерви зростання річної продуктивності праці одного працівника у 2022 році. Середньорічна продуктивність праці мала б можливість зрости на 398,74 тис.грн/особу за рахунок використання наступних резервів.

За умови, що ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» використає зазначені резерви, середньорічна продуктивність праці одного працівника у 2023 році може скласти:

$$ПП_{2023'} = ПП_{2021} + \sum P = 1785,26 + 398,74 = 2184 \text{ тис.грн/особу.}$$

Розрахунки показали, що основним резервом підвищення рівня продуктивності праці на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2021-2022 роки у 2023 році є збільшення питомої ваги робітників у складі працівників.

Аналіз показників ефективності використання ресурсів по ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» продовжимо аналізом показників ефективності використання основних виробничих засобів.

Найважливішим узагальнюючим показником ефективності використання основних фондів є фондвіддача. Фондовіддача характеризує вартість продукції, отриманої з 1 гривні вартості основних виробничих фондів. Вона дорівнює відношенню обсягу виготовленої продукції до середньорічної вартості основних виробничих фондів.

У процесі аналізу цього показника необхідно дати оцінку виконання плану (завдання) випуску продукції, введення в дію основних фондів, вивчити динаміку фондвіддачі за ряд років, виявити та кількісно виміряти вплив змін вартості промислово-виробничих фондів та їх фондвіддачі на зміну вартості обсягів промислового виробництва.

Фондомісткість показує потребу підприємства в основних виробничих фондах на одиницю виготовленої продукції. Вона визначається як відношення середньорічної вартості основних виробничих фондів до обсягу виготовленої продукції. Фондоозброєність праці характеризує вартість основних виробничих фондів, які приходяться в середньому на одного працюючого.

Аналіз показників ефективності використання основних виробничих засобів по ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» доцільно провести за допомогою таблиці А.18 Додатку А.

Отже, як свідчать розрахунки, проведені у таблиці фондівіддача у 2022 році зросла на 0,26 грн/грн.. проти 2020 року. Відповідно фондомісткість зменшується на 0,06 грн/грн.

Фондоозброєність праці у 2022 році зростає на 74,14 тис.грн/особу у порівнянні з 2020 роком, і становить 837,60 тис.грн/особу, що більше на 39,38 тис.грн/особу ніж у 2021 році.

Протягом 2020-2022 років ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» отримало чистий прибуток. Динаміка фондорентабельності на кінець 2022 року має негативний характер.

Всі узагальнюючі показники ефективності використання основних засобів крім фондорентабельності мають позитивну динаміку у 2022 році.

Щодо часткових показників ефективності використання, то всі крім фондоозброєності праці мають негативну динаміку у 2022 році.

Значення показника фондівіддачі на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» має значення більше 1, знаходиться в межах 1,87 у 2020 році та 2,13 – у 2022 році, що свідчить про ефективне використання основних засобів підприємства.

Розглянемо фактори, які можуть вплинути у майбутньому періоді на зміну цього показника. Факторні моделі і розрахунок впливу факторів на зміну фондівіддачі основних виробничих фондів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2022 рік представимо у таблиці А.19 Додатку А.

На основі розрахунків впливу факторів на зміну фондівіддачі побудуємо узагальнюючу таблицю А.20 Додатку А.

На підставі узагальнених даних аналізу факторів впливу на фондівіддачу

проводиться розрахунок невикористаних можливостей її підвищення (таблиці 3.10).

Виходячи з таблиці А.21 (Додаток А) можна розглянути резерви зростання фондівддачі на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2022 рік.

З таблиці видно, що фондівддача мала б можливість зрости на 1,05 грн/грн за рахунок використання вище означених резервів.

За умови, що ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» використає ці резерви, фондівддача у майбутньому періоді може скласти:

$$\Phi B_{2023'} = \Phi B_{2022} + \sum P = 2,13 + 1,05 = 3,18 \text{ грн/грн.}$$

Наступним кроком в аналізі показників ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» є аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства протягом останніх трьох років (табл. А.22 Додатку А).

Протягом аналізованого періоду на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» спостерігається тенденція уповільнення оборотності оборотних засобів (рис. 3.3).

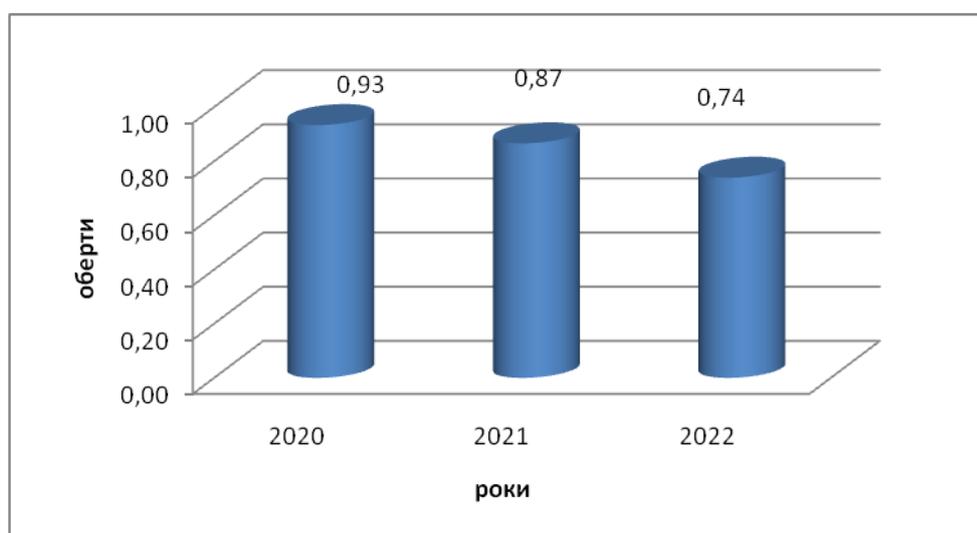

Рисунок 3.3 – Динаміка оборотності оборотних засобів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки

Дана динаміка є негативною та свідчить про погіршення показника ефективності використання оборотних коштів підприємством.

Відповідно попередньому показникові, завантаження оборотних засобів за аналізований період зростає на 26,27 % за три роки (рис. 3.14).

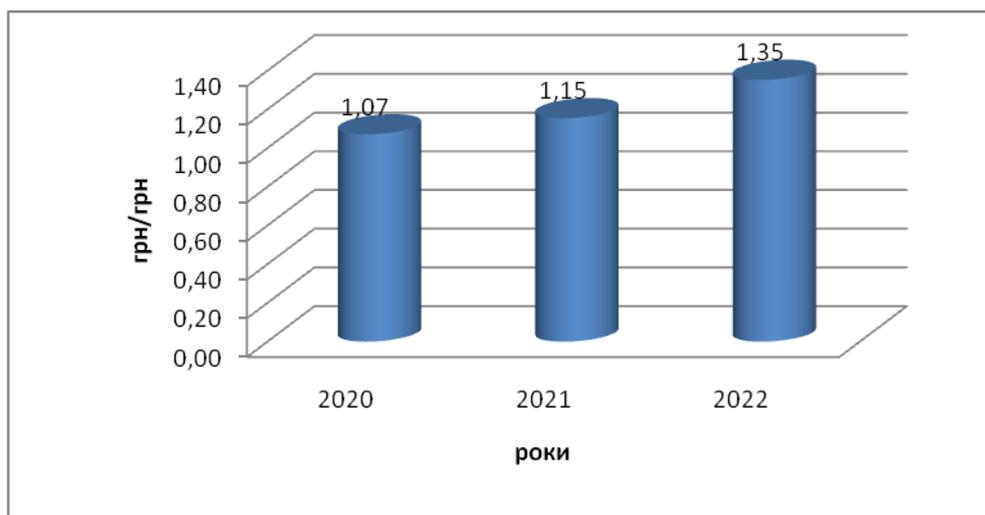

Рисунок 3.4 – Динаміка коефіцієнту завантаження оборотних засобів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки

Тривалість одного обороту оборотних засобів за 2022 рік склала 487 днів, що більше, ніж у 2020 році на 101 день (26%) і в порівнянні з 2021 роком – на 71 днів (17%) (рис. 3.5).

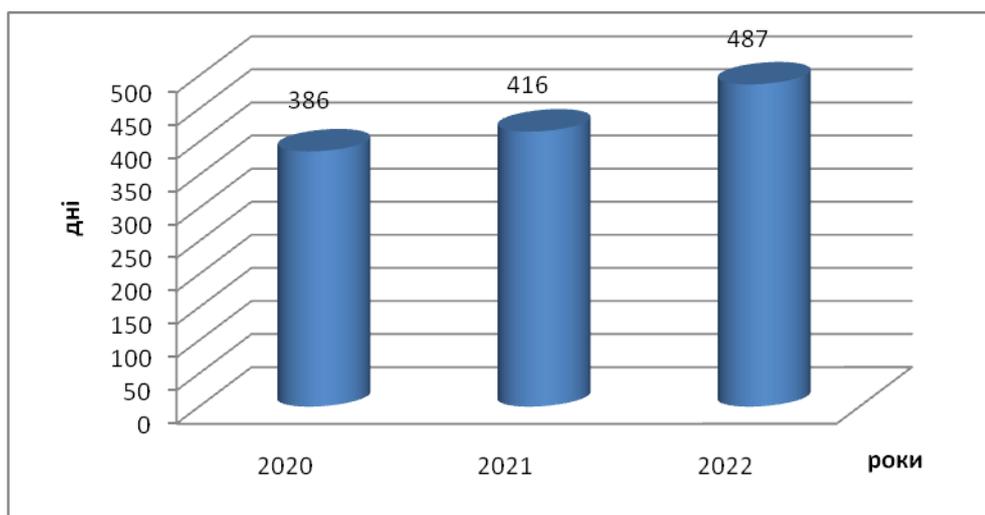

Рисунок 3.5 – Динаміка тривалості одного обороту оборотних засобів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки

Отже за рахунок уповільнення оборотності оборотних засобів у 2021 році порівняно з 2020 роком було залучено оборотні засоби у сумі 142297,9 тис.грн.,

а у 2022 році – 394750,6 тис.грн.

У 2020 та 2021 році рентабельність оборотних засобів становила 14,82 % та 29,76% відповідно. У 2022 році збитковість оборотних засобів знизилася до рівня 6,27% (рис. 3.6).

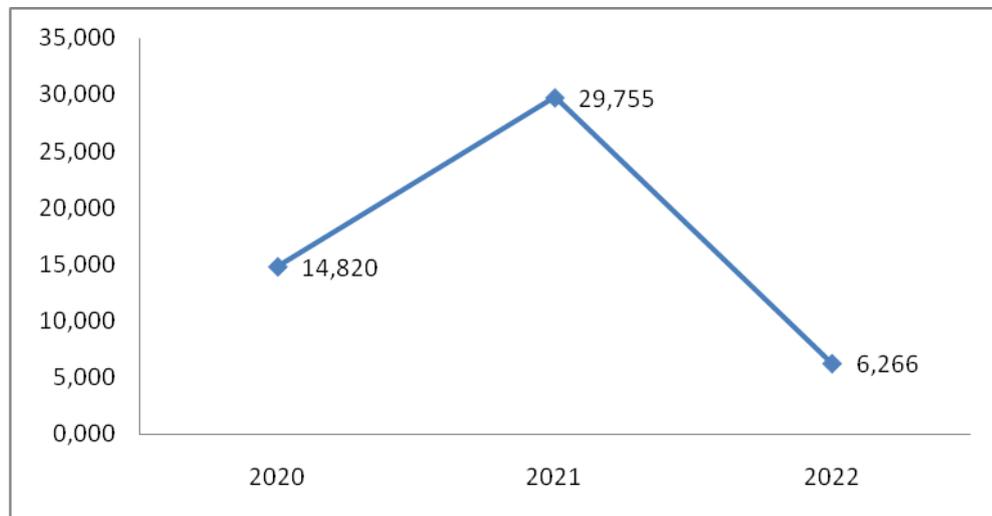

Рисунок 3.6 – Рентабельність оборотних засобів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки, %

Вплив факторів на зміну оборотності оборотних засобів розраховані в таблиці А.23 (Додаток А).

Порівняно з 2021 роком причиною погіршення ефективності використання оборотних засобів у 2022 році стало збільшення розміру середніх залишків оборотних засобів на 487 тис.грн, що спричинило уповільнення оборотності засобів на 103 дні.

Розрахуємо вплив зміни розміру оборотних засобів та ефективність їх використання на обсяг виручки від реалізації та чистого прибутку у порівнянні з 2021 та 2022 роками. Розрахунки представимо у таблиці А.24 (Додаток А).

Як видно з таблиці 3.13 у 2022 році господарство отримало прибуток у розмірі 182636 тис. грн. Відносно 2021 року його розмір зменшився на 501701 тис.грн, у тому числі:

– за рахунок збільшення вартості оборотних засобів на 614825,5 тис.грн сума прибутку зросла на 182939,8 тис.грн;

– внаслідок зменшення рентабельності оборотних засобів сума прибутку зменшилась на 684640,8 тис. грн.

У 2022 році підприємство отримало чистий дохід у розмірі 2524646,5 тис. грн. Відносно 2021 року його сума зросла на 162696 тис. грн., у тому числі:

– за рахунок збільшення середньорічного залишку оборотних засобів сума чистого доходу збільшилась на 532538,5 тис. грн.;

– за рахунок уповільнення оборотності оборотних засобів на 0,127 обороти сума чистого доходу зменшилась 369842,5 тис. грн.

Отже, прискорення оборотності оборотних засобів сприятиме вирішенню фінансових проблем найбільш зручним способом за рахунок використання існуючих внутрішніх резервів підприємства.

На основі даного аналізу можна сформулювати основні напрями підвищення ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».

3.2. Основні напрями та резерви підвищення ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка»

Запровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсів, є важливим завданням для ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка». Це дозволить забезпечити максимально можливий обсяг прибутку і адаптувати підприємство до змін в динамічному ринковому середовищі, покращити його конкурентоспроможність та здатність до розвитку.

Оптимізація використання ресурсів передбачає раціональне використання засобів виробництва, предметів праці та живої праці.

Це може включати такі заходи (табл.. А.25 Додатка А).

Ефективність використання виробничих і фінансових ресурсів визначається співвідношенням інтенсивних і екстенсивних факторів. Екстенсивний розвиток характеризується кількісними показниками використання ресурсів, такими як чисельність працівників, обсяг використаних матеріалів, розмір основних виробничих фондів, амортизаційні відрахування та

сума авансованих оборотних засобів.

Інтенсивний розвиток вимірюється якісними показниками використання ресурсів, такими як продуктивність праці, матеріаловіддача, матеріаломісткість, фондівіддача, фондомісткість, кількість оборотів оборотних засобів або коефіцієнт їх закріплення.

Процес екстенсивного збільшення виробничого потенціалу є необхідним, але обмежується фінансовими можливостями підприємства. Економічно виправданим є таке зростання виробничого потенціалу, яке супроводжується вищими фінансовими результатами.

Основним напрямком мобілізації виробничих резервів є інтенсифікація виробничо-збутової діяльності та ефективне використання виробничого потенціалу. Кінцеві результати діяльності формуються під впливом як інтенсивних, так і екстенсивних факторів. Особливістю є їх взаємозамінність: нестачу робочої сили можна компенсувати підвищенням продуктивності праці.

Динаміка техніко-організаційного рівня виробництва проявляється в показниках інтенсифікації використання виробничих і фінансових ресурсів.

Отже, удосконалення управління всіма факторами інтенсифікації повинно відображатися в зростанні продуктивності праці, матеріаловіддачі, фондівіддачі основних виробничих фондів (яка відображає амортизацієвіддачу й оборотність основних фондів) і оборотності оборотних коштів.

Аналіз використання ресурсів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки дозволив нам виявити резерви підвищення ефективності їх використання.

Реалізація виявлених резервів для підвищення ефективності виробничої діяльності повинна забезпечувати максимізацію доходу і прибутку підприємства, а також досягнення найбільш ефективного використання ресурсів.

Одним із напрямків покращення фінансово-економічних результатів діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є ресурсний підхід. Він підкреслює необхідність першочергового аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці.

Для оборотних засобів найважливішим показником є швидкість їх обороту, отже, слід проаналізувати чинники її збільшення, зокрема такі:

- зменшення обсягів незавершеного виробництва;
- удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення з метою оптимізації виробничих запасів;
- прискорення реалізації готової продукції (активізація маркетингової діяльності);
- зменшення обсягів дебіторської заборгованості.

Слід звернути увагу і на інші напрямки раціоналізації використання матеріальних ресурсів:

- проаналізувати основні причини втрат та нераціонального використання ресурсів;
- забезпечити обґрунтоване нормування витрат матеріалів;
- організувати використання вторинних ресурсів;
- створити систему заохочення за економію сировини, енергії та матеріалів й відпрацювати її дієвість;
- акцентувати увагу на використанні сучасних високотехнологічних матеріалів.

Що стосується аналізу ефективності використання трудового потенціалу товариства, то тут слід зосередити увагу на таких аспектах:

- внутрішньозмінні втрати робочого часу;
- зниження плинності кадрів;
- рівень використання засобів механізації, автоматизації праці та комп'ютерної техніки;
- аналіз системи стимулювання працюючих;
- визначення професійно-кваліфікаційної структури працюючих.

Ще одним напрямком пошуку можливостей підвищення ефективності є технологічний аспект. Розв'язання проблеми технологічного відставання особливо актуальне для українських підприємств. Це питання має комплексний характер і складається з двох основних компонентів: матеріального та нематеріального. Перший з них передбачає удосконалення технічної бази, а

другий – вирішення організаційно-правових проблем. На думку багатьох економістів, подолання технічного і технологічного відставання потребує не просто переходу на сучасні технології, а впровадження комплексу відносин, що називається корпоративною культурою. Ця культура має запозичуватись у найперевішних компаній з тривалим досвідом роботи в ринковому середовищі.

Намагання виділити в оцінці ефективності підприємства та у пошуку шляхів її підвищення окремі структурні компоненти зумовлене бажанням спростити розуміння зазначених проблем. Однак, зрозуміло, що ці проблеми є комплексними, тому для їх вирішення слід застосовувати системний підхід, ретельно досліджуючи всі підрозділи та служби підприємства, а також процеси, які в них відбуваються. Тільки на основі системного аналізу можна отримати адекватну оцінку стану справ на підприємстві та розробити ефективні заходи для його поліпшення.

Можливими напрямками покращення використання матеріальних ресурсів на підприємстві можуть бути (рис. 3.8):

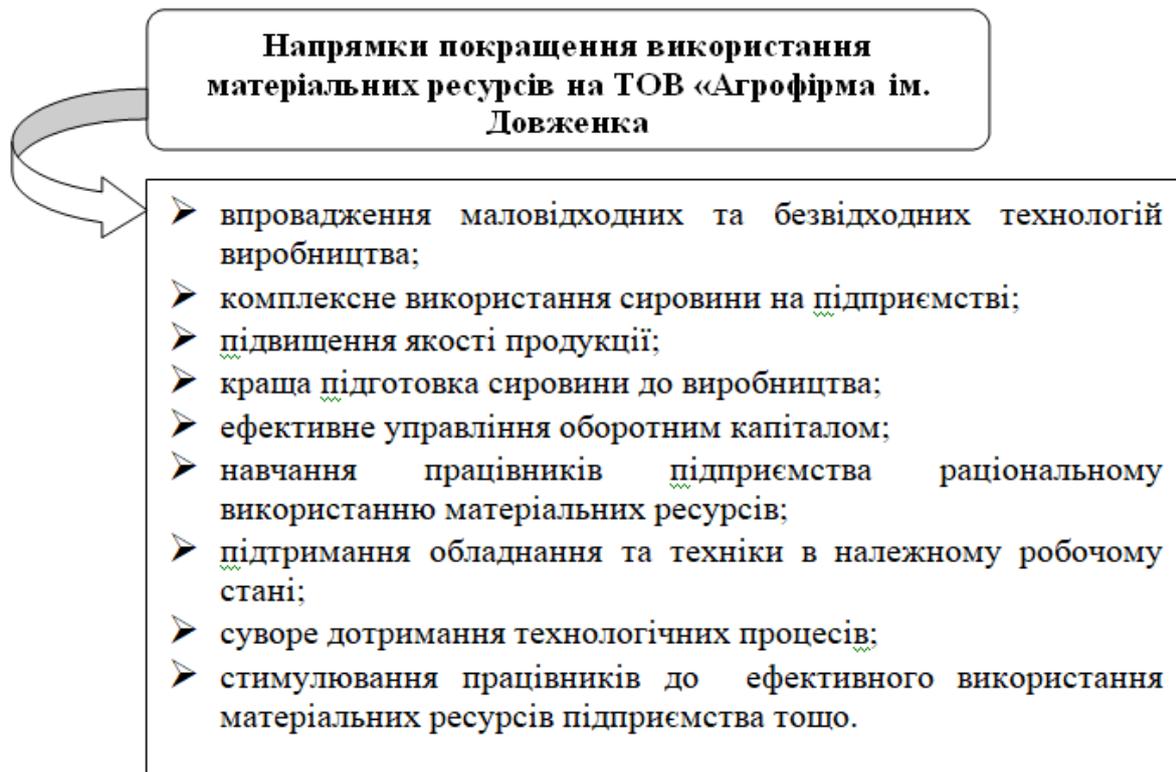

Рисунок 3.8 – Напрямки покращення використання матеріальних ресурсів на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»

Ефективне використання основних засобів та виробничих потужностей є важливим для підприємства, оскільки це впливає на результативність його виробничої діяльності. Нижче наведено деякі шляхи поліпшення ефективності використання основних засобів та виробничих потужностей (табл. А.26 Додатку А).

Застосування цих заходів сприятиме поліпшенню ефективності використання основних засобів та виробничих потужностей підприємства, що в свою чергу позитивно впливатиме на підвищення виробництва, зниження собівартості та збільшення рентабельності виробництва.

Таким чином, ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» можна запропонувати два можливих варіанта підвищення ефективності використання основних фондів, таких як: інтенсивні та екстенсивні.

1. Екстенсивне підвищення ефективності використання основних фондів:

- Збільшення часу роботи основних виробничих фондів, що може бути досягнуто шляхом підвищення змінності роботи устаткування та зростання обсягів виробництва продукції.

- Оптимальна структура складових засобів праці, де певна вага приділяється новому прогресивному устаткуванню.

- Удосконалення організації виробничої інфраструктури, включаючи технічне обслуговування основних підрозділів та перерозподіл працівників.

У зв'язку з цим на підприємствах необхідно забезпечувати оптимальну структуру складових засобів праці, досягнення пропорцій між робочою силою і відповідними видами машин і устаткування, тобто повинна зростати питома вага прогресивного нового устаткування, удосконалюватись організація функціонування виробничої інфраструктури, що сприятиме поліпшенню технічного обслуговування основних підрозділів підприємства, перерозподілу працюючих в його межах, вивільненню робітників в допоміжних виробництвах і залучення їх після відповідної підготовки до роботи в основних цехах, щоб підвищити змінність наявного у них устаткування.

2. Інтенсивне підвищення ефективності використання основних фондів: автоматизація виробництва, що передбачає використання сучасних технологій та систем автоматизації для збільшення продуктивності та ефективності використання обладнання; технічне переозброєння та модернізація підприємства для поліпшення роботи існуючого устаткування та машин; удосконалення технологічних процесів для скорочення тривалості операційного циклу виробництва.

Обидва підходи мають свої переваги. Екстенсивне підвищення ефективності полягає у збільшенні фізичних обсягів виробництва, тоді як інтенсивне підвищення ефективності спрямоване на збільшення продуктивності та використання вже наявного обладнання. Зазвичай оптимальним рішенням є комбінація обох підходів, залежно від конкретної ситуації та потреб підприємства.

Такий підхід допоможе підвищити ефективність використання основних засобів та досягти високої фондівдачі

Раціоналізація передового досвіду передбачає аналіз і впровадження передових методів, технологій та підходів, які дозволяють покращити продуктивність праці. Це може включати використання автоматизованих систем, оптимізацію робочих процесів, впровадження новітньої техніки та обладнання. Раціоналізація передового досвіду сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів шляхом зменшення зайвих витрат та оптимізації робочих процесів.

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею підприємств у сучасних умовах і досягається наступними шляхами (табл. А.27 Додатку А).

Покращення показників продуктивності праці також є важливим напрямом для збільшення ефективності використання трудових ресурсів. Це можна досягти шляхом вдосконалення методів організації праці, вдосконалення навичок працівників, навчання і підвищення кваліфікації персоналу, а також використання мотиваційних і стимулюючих заходів.

Підвищення кваліфікації робітників є ще одним важливим аспектом для підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Через навчання і професійне розвиток працівників підприємство може підвищити їхню ефективність, знання та навички, що сприятиме покращенню продуктивності праці і забезпечить оптимальне використання ресурсів.

Матеріальне та моральне стимулювання праці також впливають на ефективність використання трудових ресурсів. Через введення системи мотивації, що передбачає винагороди та поощрення за досягнення високих результатів, підприємство може стимулювати працівників до більш продуктивної праці і забезпечити більш ефективне використання ресурсів.

Загалом, підвищення ефективності використання трудових ресурсів є важливим завданням для підприємства, оскільки це дозволяє досягти більшої продуктивності, знизити витрати і покращити фінансові показники. Запровадження раціональних методів організації праці, вдосконалення навичок працівників і створення стимулюючої середовища сприятимуть підвищенню ефективності використання ресурсів і сприятимуть розвитку підприємства.

Реалізація резервів підвищення рентабельності вкладеного капіталу і виробництва має здійснюватися через максимізацію доходу та прибутку підприємства, а також досягнення найбільш ефективного використання ресурсів, як було описано вище.

На наступному етапі проведемо факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».

На основі даних таблиці 3.2 визначемо вплив факторів, що спричинили зміни чистого доходу від реалізації продукції.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для факторного аналізу чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»

№ п/п	Показники	Умовні позначення	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	Середньорічна вартість майна, тис.грн	<i>M</i>	4095515,0	4748308,5	+652793,5	+15,94
2	Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	<i>ЧД</i>	1992108,0	2154804,0	+162696	+8,17
3	Ресурсовіддача	<i>РВ</i>	0,486	0,454	-0,03	-6,70

$$ЧД = M * PB;$$

$$ЧД_{ум} = M_1 * PB_0.$$

$$ЧД_{ум} = 4748308,5 * 0,486 = +2307677,931 \text{ (тис.грн).}$$

$$\Delta ЧД = ЧД_1 - ЧД_0,$$

$$\Delta ЧД = +162696 \text{ (тис.грн).}$$

В тому числі за рахунок факторів:

– **середньорічна вартість майна (екстенсивний фактор).**

$$\Delta ЧД_{м} = ЧД_{ум} - ЧД_0,$$

$$\Delta ЧД_{м} = 2307677,931 - 1992108,0 = +315569,931 \text{ (тис.грн).}$$

– **ресурсовіддача (інтенсивний фактор).**

$$\Delta ЧД_{рв} = ЧД_1 - ЧД_{ум},$$

$$\Delta ЧД_{рв} = 2154804,0 - 2307677,931 = -152873,931 \text{ (тис.грн).}$$

$$\Delta ЧД = \Delta ЧД_{м} + \Delta ЧД_{рв},$$

$$\Delta ЧД = +315569,931 - 152873,931 = +162696 \text{ (тис.грн).}$$

У 2022 році в порівнянні із 2021 роком чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 162696 тис.грн (8,17%), у тому числі за рахунок зниження ресурсовіддачі він зменшився на 152873,931 тис.грн.

Спостерігається позитивна динаміка середньорічної вартості майна. Даний показник збільшився у 2022 році на 652793,5 тис.грн, що призвело до зростання чистого доходу на 315569,931 тис.грн.

Таким чином, головним резервом зростання чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є збільшення середньорічної вартості майна, тобто екстенсивний чинник.

Висновок до розділу 3.

Третій розділ роботи присвячений аналізу ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки.

Аналізуючи матеріальні ресурси, можна зробити висновок про стабільну динаміку до зниження. Про це свідчать показники матеріаловіддачі, прибутку (збитку) на 1 грн матеріальних витрат та інші. Виконано факторний аналіз, за

яким встановлено, що резервом до зростання обсягу продукції у 2022 році в порівнянні з 2021 роком є зростання рівня матеріаловіддачі та зниження показника матеріаломісткості.

Одним з найважливіших показників, що характеризує роботу підприємства, ефективність його функціонування є продуктивність праці. Спостерігаємо зростання показників продуктивності праці протягом 2020-2022 років. Основним резервом підвищення рівня продуктивності праці на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2023 році є збільшення питомої ваги робітників у складі працівників.

Щодо ефективності використання основних засобів, то отримані результати свідчать, що всі узагальнюючі показники крім фондорентабельності мають позитивну динаміку у 2022 році. Щодо часткових показників ефективності використання, то всі крім фондоозброєності праці мають негативну динаміку у 2022 році. Виявлено фактори, які можуть вплинути у майбутньому періоді на зміну цього показника.

Наступним кроком в аналізі показників ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» став аналіз ефективності використання оборотних засобів. Протягом аналізованого періоду на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» спостерігається тенденція уповільнення оборотності оборотних засобів. Дана динаміка є негативною та свідчить про погіршення показника ефективності використання оборотних коштів підприємством. Розраховано вплив факторів на зміну оборотності оборотних засобів та вплив зміни розміру оборотних засобів та ефективність їх використання на обсяг виручки від реалізації та чистого прибутку у порівнянні з 2021 та 2022 роками.

На основі даного аналізу сформульовано основні напрями підвищення ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».

Аналіз використання ресурсів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки дозволив нам виявити резерви підвищення ефективності їх використання. Одним із напрямків покращення фінансово-економічних результатів діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є ресурсний підхід. Він

підкреслює необхідність першочергового аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці.

Проведено факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка», визначено вплив факторів, що спричинили зміни чистого доходу від реалізації продукції. Головним резервом зростання чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є збільшення середньорічної вартості майна, тобто екстенсивний чинник.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У першому розділі даної роботи було розглянуто категорію «ресурси підприємства». У властивому для розуміння вигляді ресурси підприємства сприймаються як сукупність засобів, запасів, джерел, засобів і предметів праці, що є в наявності у підприємства і які можуть бути зібраними і приведені в дію, а також використаними для досягнення його мети.

Мати достатні ресурси для фірми означає володіти необхідними можливостями при певних умовах для свого розросту і звичайного функціонування у відповідності з зазначеними цілями.

У сучасній літературі економіки існують різні підходи до систематизації ресурсів. Досліджено класифікацію ресурсів за різними ознаками, їх склад та структуру. Для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства було розглянуто систему показників ефективності використання ресурсів підприємства та методи їх визначення. Особливу увагу було приділено можливим шляхам підвищення ефективності використання ресурсів підприємства. Для цього потрібно розуміти які фактори впливають на зміну її рівня.

У другому розділі розглянуті проблеми та перспективи розвитку агропромислового комплексу України, організаційно-правові засади дослідження, зокрема, аналіз основних економічних та фінансових показників ТОВ "Агрофірма ім. Довженка".

Аналіз обсягів реалізованої продукції ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" за 2020-2022 роки свідчить про зростання обсягів у основних видах діяльності. Зазвичай цей показник має позитивну динаміку у всіх напрямках, за винятком розведення інших тварин, де спостерігається зменшення на 1301,20 тис. грн. Значно зростають обсяги вирощування зернових культур, розведення ВРХ та оптової торгівлі. Метою господарської діяльності ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" є отримання прибутку. За останні три роки підприємство отримувало прибуток, хоча в 2022 році спостерігається велике

зниження цього показника.

Щодо ефективності використання основних засобів, зауважено зростання фондівдачі протягом трьох років, що свідчить про підвищення ефективності використання. Однак коефіцієнт обіговості оборотних засобів зменшується, особливо в 2022 році, що вказує на необхідність більших фінансових ресурсів для здійснення діяльності. Показники рентабельності ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" також показують зниження у 2022 році. Така динаміка свідчить про зниження ефективності господарської діяльності, але це може бути пов'язано з об'єктивними факторами, такими як початок війни в Україні.

Аналіз стану охорони праці на ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" показав відсутність випадків травмування працівників протягом трьох років.

Третій розділ роботи присвячений аналізу ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки.

Аналізуючи матеріальні ресурси, можна зробити висновок про стабільну динаміку до зниження. Про це свідчать показники матеріаловіддачі, прибутку (збитку) на 1 грн матеріальних витрат та інші. Виконано факторний аналіз, за яким встановлено, що резервом до зростання обсягу продукції у 2022 році в порівнянні з 2021 роком є зростання рівня матеріаловіддачі та зниження показника матеріаломісткості.

Одним з найважливіших показників, що характеризує роботу підприємства, ефективність його функціонування є продуктивність праці. Спостерігаємо зростання показників продуктивності праці протягом 2020-2022 років. Основним резервом підвищення рівня продуктивності праці на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» у 2023 році є збільшення питомої ваги робітників у складі працівників.

Щодо ефективності використання основних засобів, то отримані результати свідчать, що всі узагальнюючі показники крім фондорентабельності мають позитивну динаміку у 2022 році. Щодо часткових показників ефективності використання, то всі крім фондоозброєності праці мають негативну динаміку у 2022 році. Виявлено фактори, які можуть вплинути у

майбутньому періоді на зміну цього показника.

Наступним кроком в аналізі показників ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» став аналіз ефективності використання оборотних засобів. Протягом аналізованого періоду на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» спостерігається тенденція уповільнення оборотності оборотних засобів. Дана динаміка є негативною та свідчить про погіршення показника ефективності використання оборотних коштів підприємством. Розраховано вплив факторів на зміну оборотності оборотних засобів та вплив зміни розміру оборотних засобів та ефективність їх використання на обсяг виручки від реалізації та чистого прибутку у порівнянні з 2021 та 2022 роками.

На основі даного аналізу сформульовано основні напрями підвищення ефективності використання ресурсів на ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка».

Аналіз використання ресурсів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2020-2022 роки дозволив нам виявити резерви підвищення ефективності їх використання. Одним із напрямків покращення фінансово-економічних результатів діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є ресурсний підхід. Він підкреслює необхідність першочергового аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої праці.

Проведено факторний аналіз чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка», визначено вплив факторів, що спричинили зміни чистого доходу від реалізації продукції. Головним резервом зростання чистого доходу від реалізації продукції на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є збільшення середньорічної вартості майна, тобто екстенсивний чинник.